

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Lapunk legközelebbi száma, mint kettős szám, november közepén fog megjelenni.

Dr Lévai Tibor: Fogyasztók szervezkedése.

Nem szándékom a drágaságnak okait és közgazdasági vonatkozásait kutatni, csupán arra akarok rámutatni, hogy általános elégtelenség mutatkozik a társadalom minden rétegében és különösen a közéletben az, mely a fogyasztók részéről a legnagyobb erőfeszítést igényli. A alsóbb néposztályok éppen csak hogy eleget képesek tenni eme elsőrendű szükségleteiknek és megtudják szerezni a táplálkozásukhoz szükséges ételmezt, azonfelül vajmi kevés jut kulturális igényeik kielégítésére.

Ezeknek a mindennapi, úgynevezett háztartási cikkeknek beszerzői majdnem kivétel nélkül mindenütt a nők, akik háztartásuk ellátásáról gondoskodni kénytelenek. Ezzel járó teendőikben aránylagosan egyenlő nehézséggel küzd a kis és nagyobb háztartás. A középosztály ép úgy, sőt valamivel még jobban érzi eme háztartás gondjait, mert hiszen a jövedelem nehezen fokozódik, míg a háztartásnak a régi niveauon való tartása iránt állandó az igyekezet.

Az e téren felmerülő drágaságot a legilletékesebb tényezők maguk a háztartások aktív vezetői a háziasszonyok képesek idejekorán teljes részleteiben felismerni. Ez a felismerés volt az, amely Bécsben egy olyan szövetség létesítésének adta meg az impulzust, ahol a nők maguk vették kezükbe a fogyasztók szervezését és ahol hatalmas eredményeket ért el ez a mozgalom. Közismeretesként még a bécsi mozgalmak, az argentiniai hús behozatalára tartott nagy meetingek. A bécsi szövetség kiküldöttei ma már a városnak közéleti működésében részt vesznek, de sokkal gyakorlatibb jelentőségűek azok az eredmények, melyeket a kiskereskedőkkel való szoros összeköttetéseiknél az árak csökkentésénél elértek. Három esztendői működésük alatt sikerült több mint 50.000 fogyasztót a szövetség keretébe bevonni, akik nemcsak ételmezesi, de mindennemű háztartási szükségleteik beszerzését ma már 8-10%-al olcsóbban eszközlik, mint nálunk. A szövetség Bécsben kerületi csoportokban működik. Minden kerületnek számos kereskedője van, akik az egyes tagjainak megfelelő árengedményeket biztosítanak. Ezeknek a kereskedőknek listája hónapról-hónapra nyilvánosságra kerül és azt a tagok megkapják. Olyan cikkek, amelyekben indokolatlan áremelések vannak és ahol a szövetségnek fellépése rendes eszközökkel nem használ, ott a gazdasági küzdelem erősebb eszközeitől sem riadnak vissza a bécsi háziasszonyok. Eltekintve attól, hogy népgyűléseken és a városházán, valamint a parlamenthez terjesztett memorandumaikban egyre sürgetik a hatóságnak beavatkozását, nem ritkák a bojkottok, amilyen például a birodalmi szövetséghez tartozó wachau helyicsoporthoz, mint hús-

bojkott volt nem régiben. Ez, amint tények bizonyítják, meghozta a maga kívánt hatását. Ott ahol bizonyos cikkekben való túlságos drágaság csökkentésére lehetséges volt, más utón olyképp hatottak közre, hogy népszerűsítették a hasonló minőségű, eddig kevésbé ismeretes ételmi cikkek terjesztését. Végül állandóan felszínen tartották a mozgalmat azzal, hogy nyilvános előadásokon, valamint a napilapokban készítették elő céljaik propagálását. Ha már ezekkel az eszközökkel célt érni nem tudtak egyes cikkeknel netalán, úgy kezükbe vették az árusítást központi alapon, amint ez az 1912 év végén a tejnek a szövetség által való közvetlen árusítását is előidézte. A tejnagykereskedőkkel szemben elérték a tej árának csökkentését.

A magyar viszonyok még inkább nyújtanak arra lehetőséget, hogy egy erős szövetség létesítésével az árak csökkentése elérjék. Nálunk a kiskereskedelem csak örömmel fogja felkarolni azt a mozgalmat, mely mellett, hogy nagyobb számú fogyasztót biztosít számára, mert a szövetség által ismeretessé válik, és olcsóbb áraik mellett vevőinek számát szaporítván az egészséges konkurrenciának nyit utat. Azt hangsúlyoznom sem kell, hogy a községi háztartás vezetésében nálunk még sokkal nagyobb tér nyílik a háziasszonyok számára, mint Bécsben, mert nálunk több olyan községi üzem van, amelyek praktikussá való fejlesztését csak a nők képesek lehetővé tenni.

Szinte furcsán hangzik, hogy amidőn a város baromfi-hizláló telepet nyit, ennek helyességét, felállításának szükségét, berendezését, szolgáltatási képességét a nők részéről senki felül nem vizsgálja. Itt döntenek csupa háztartási kérdésben, anélkül, hogy a háziasszonyokat megkérdezzék.

Mindezen célok kitűzése mellett kivan nálunk a Háziasszonyok Országos Szövetsége működni és a fogyasztókat minden rendelkezésre álló eszközzel szervezni, hogy ez minden indokolatlan áremeléssel szemben készen álljon. A szövetség mindenkinek lehetővé akarja tenni, hogy részt vehessen az egyöntetű munkában és ezért évi 2 korona tagsági díjjal alakul. Működésével a közéletmezesést minden téren olcsóbbá kívánja tenni és kívánatos volna, hogyha az alsóbb néposztályok is minél tömegesebben csatlakoznának ezen mozgalomhoz.

A bécsi asszonyok szövetsége a fogyasztási adók, a kartellek és magas vámok ellen november hó 17-én Ausztria minden városában fog népgyűléseket tartani, és a magyar szövetség is ekkorra számos népgyűlés megtartását tervezi.

A szövetség felhívja az összes érdeklődőket, hogy mindennemű észleleteiket, panaszait, különösen a mesterségesen felemelt árakról jelentsék be, mert nemcsak általános panasszal, hanem minden részletre kiterjedő adatgyűjtéssel képes a szövetség munkáját végezni.

A társadalom közönyét megakarjuk törni, mert nálunk a drágaságnak leginkább a közönség kénye-

lemszeretete az oka. Panaszkodni hallunk, de nem cselekszik senkisé. Más országokban a drágaság okozta elkeseredés forradalmakban tör ki, nálunk nyugodtan türi mindenki.

Ez a türelem azonban betelt és most a háziasszonyok akarják megmutatni, hogyha akarnak cselekedni, hát tudnak is.

A szövetség céljait a következő programponctokba foglalta össze:

Kivonat a Háziasszonyok Országos Szövetségének alapszabály tervezetéből.

I. Az egyesület címe és célja:

1. §. Az egyesület címe: Háziasszonyok Országos Szövetsége. Székhelye: Budapest.

2. §. Az egyesület célja: hogy a háziasszonyokat, mint fogyasztóközönséget szervezze avégből, hogy a háztartás szükségletei kedvezőbb gazdasági feltételek mellett legyenek beszerezhetőek, hogy a fogyasztási cikkek árának csökkentése elérjék, további drágulásuk megakadályoztassék, a fogyasztók érdekei eme legfontosabb életfenntartási cikkek beszerzésénél megóvassanak. Eme célját az egyesület azzal az előre megfontolással kívánja leszögezni, hogy az árak csökkenése a munkaviszonyok, különösen az alkalmazottak jogviszonyai tekintetében nemcsak rosszabbodást ne idézzon elő, hanem hogy fenti céljával karöltve az ezen cikkek előállítását és forgalmát eszközölő összes munkahelyeken az alkalmazottak helyzetének további javulását biztosítsa.

Az egyesület céljai elérésében:

a) kutatás és vizsgálódás alá veszi a vásárviszonyokat, úgy a központi, mint a kerületi vásárcsarnokok árait;

b) megállapodásokat létesít a termelőkkel és kereskedőkkel avégből, hogy tagjainak árengedményeket biztosítson;

c) résztvesz az élelmi és más háztartási cikkek tömeges bevásárlását vagy eladását, illetve értékesítését célzó fogyasztási szövetkezetek létesítésében és csatlakozik a már fennálló ily szövetkezetekhez;

d) állandóan ellenőrzi az áralakulást. Időközönként összehasonlító táblázatot tesz közzé, hogy a termelők és kereskedők gazdaságilag igazolt árakat számítsanak;

e) az áruhitelzési viszonyok körüli visszaéléseket megszünteti. Megakadályozza, hogy a minőség, az árak és áru megjelölése, a mérték- és a súlyhasználat körül tisztességtelen szokás kapjon lábra;

f) előmozdítja az olcsóbb és célirányos közlekedési viszonyok létesítését. Népszerűsíti az olcsóbb, de hasonló jóságú élelmicikkeket;

g) útbaigazítást ad tagjainak a jó és olcsó bevásárlási forrásokról;

h) gyűléseket, előadásokat, tanfolyamokat rendez, folyóiratokat ad ki;

i) az ország minden nagyobb városában helyi csoportot alakít, vagy más e célra alkalmas működést fejt ki.

3. §. Az egyesület gazdasági célokat tűzvé ki, szorosán vett értelemben nem politikai egyesület, mégis a 2. §-ban körülírt célok elérését azzal is elősegíteni kívánja, hogy a nők választójogának kivívásáért folytatott küzdelmet ezen fenti célok keretén belül támogassa és előre vigye.

Addig is, míg ezen választójog biztosítva leend, a községi politikában tartja céljait mihamarább keresztülvihetőnek és így a nők számára a községi választói jogban való részvételt fogja követelni. Részt kér, mint tanácsadó testület ezen választójog megadásáig a közéletmunkájában, ezenfelül autonóm testületeknél, hatóságoknál, vasutaknál, vám- és adóhivataloknál fogja érvényesíteni céljait.

Az ausztriai iparfelügyelők 1912-iki évi jelentése.

Az iparfelügyelők jelentései hovatovább nélkülözhetetlen forrásművei lesznek a kortörténelemnek. Megbízhatóbb és teljesebb képét alig fogja valahol kapni a történetíró valamely korszaknak, mint ezekből a jelentésekből, amelyek pontos adatokat tartalmaznak arról, hogy mit dolgoztak az illető korban az emberek, hogyan fejlődött az ipari tevékenységük és milyen volt az ipar és a társadalom legfontosabb elemének: a munkásságnak a sorsa és az életmódja és milyen az államhatalom gondoskodása mindezekről. Az angol iparfelügyelők jelentései nélkül alig lehetne megérteni a múlt század első felében végbement forradalmi munkásmozgalmakat, amelyek Anglia társadalmi életét oly mélyreható módon átalakították.

Az osztrák ipar felügyelők 1912-iki jelentése remek példánya a lelkiismeretes, ügybuzgó és szakszerű munkának. A benne felhalmozott anyag annyira tág körű és oly precíz válaszokat ad a jelentés körében felmerülhető kérdésekre, hogy értékét dokumentális szempontokból óriásinak kell mondanunk.

A többek között hű tükrét kapjuk benne az esztendő gazdasági történetének. Az osztrák iparfelügyelet kezdettől fogva azon az állásponton volt, hogy a szociálpolitika csak a gazdasági élet történetével kapcsolatosan érhető meg és csak ennek az összefüggésnek a tiszta látása képesíthet bennünket a szociálpolitika helyes irányainak a kijelölésére. Azért évről-évre pontos adatait közli a gazdasági konjunktúrának mintegy ezzel is dokumentálva, hogy minden újmutatásuk és kritikájuk nem teoretikus betűragás eredménye, hanem az élettől való közvetlen érintkezés.

A gazdasági élet alakulásaira vonatkozó adatokból megállapítható (és ez reánk nézve a fejlődés azonossága miatt bír érdekléssel), hogy az 1911-iki nagy gazdasági lendület még 1912-ben is tovább tartott egészen az esztendő közepéig. A második és harmadik harmadban bizonyos stagnáció jelentkezett, amely csakhamar határozott visszafejlődéssé változott. Míg az első félévben 840 nagyobb üzemépítkezés és 620 üzemnagyobbítás volt, az év utolsó negyedében ez az építkezési kedv nemcsak hogy megcsappant, hanem sok helyütt hirtelen, minden átmenet nélkül egyszere csak megszűnt.

Az építkezések természete arra mutat, hogy az üzemek minél aprólékosabb specializálódásának a korát éljük. Folyton növekedik azoknak a vállalatoknak a száma, amelyek egészen szűk körű speciális iparág működését szolgálják. Valamint hogy feltűnő az eddig jórésben kézzel üzött iparoknak gépi üzemre való tömeges berendezése is, így 74 téglagyár, 25 asztalosüzem van a gépüzemmé való átalakítások között, ami az industrializálódás rohamos menetét árulja el ezekben a többnyire kézműves-iparágakban. Nagy jelentőségű a villamos erőnek egyre fokozódó térfoglalása is, mert éppen ez az erőforrás az, amely a kis üzemeket is könnyedén képesíti a gépi berendezésre.

Érdekes, hogy az üzemkibővítés legnagyobb arányokat talán éppen abban az iparágban öltötte, amely az egyedüli stagnáló ipar volt már 1911-ben is és folytatólag még inkább 1912-ben. Értjük a textilipart. Ez a különös jelenség arra mutat, hogy a hanyatló konjunktúra idejében csak az üzem moder-

nizálása, specializálása, a tőkének és a berendezésnek gazdaságosabb kihasználása és a termelési költségeknek ily módon való leszállítása tarthatja fenn a gazdasági egyensúlyt, míg azok az üzemek, amelyek ilyen változtatásra nem képesek, tönkremennek.

A gazdasági fejlődésnek a szociálpolitikával való összefüggése világosan kitetszik abból, hogy éppen a fejlődés által létrehozott új üzemek azok, amelyek teljesen megfelelnek a szociálpolitika és szociálhygiéniai követelményeknek. A jelentés egy egész listát közöl azokról az üzemekről, amelyek valóságos mintaképei a hygiénikus berendezésnek. Ezek példáján azután általában javulnak a fűtési, világítási, szellőztetési stb. viszonyok úgy, hogy az ilyen panaszok folytonosan ritkultak. Annál több kifogás van a kisipari üzemek, különösen a sütőipari berendezések ellen, amelyekben gyökeres változások kell hogy bekövetkezzenek. A kisipari alkalmazottak lakásviszonyai is sok panaszra adnak alkalmat, különösen a műhelyekben lakó és alvó inasok miatt.

Az ifjómunkások törvényellenes alkalmazása állandóan csökken. A kihágások legnagyobb tömege e téren a téglaiiparban mutatkozik. A hiba azonban itt is többnyire nem annyira a munkaadókban, mint a téglamunkás-családokban van, amelyek nem akarják vagy nem tudják a gyermekek munkáját nélkülözni. Ez különben egyéb iparágakban is előfordul annak jeléül, hogy az élet kényszere sokszor erősebb, mint a törvény tilalma. A jelentés szerint sokszor kapnak az iparfelügyelők kérdéseket gyárosoktól, hogy mit tegyenek olyan esetben, amikor a szülők 14-ik életévüket még el nem ért gyermekeiket minden áron be akarják állítani a gyári munkába?

A munkásmozgalmak fejezetében kiemeli a jelentés, hogy egyre több azoknak a mozgalmaknak a száma, amelyek rendszeres szabadságolás a célja. A kereskedelmi alkalmazottakról szóló törvényben biztosított szabadságolási jog szolgáltatta erre a lököerőt és ma már nemcsak a kereskedelmi segédmunkások követelik és kapják ezt a kedvezményt, hanem egyre több gyár adja is, megadja már a fizetett szabadságidőt munkásainak.

Nagyon érdekes technikai újításokat is ismertet a jelentés. A legérdekesebb ezek közül az a kísérlet, amelynek célja, hogy a közönséges csalánból szövésre alkalmas fonalat állítson elő. A technikai lehetőség már meg van valósítva, most még csak a pénzügyi rentabilitás kimutatása van hátra.

Mindez úgyszólván halvány képét is alig adja a hatalmas jelentésnek, amely évről-évre hívebb és kimerítőbb tudósítója és krónikása lesz a gazdasági életnek. A hű tudósító és lelkiismeretes krónikás értékét pedig valamennyien ismerjük. A történelem ilyen detailokban is az élet mestere.

Dr. Kadosa Marcel.

Mit akar az ipar a közigazgatási reformtól?

Írta: *Bolhányi Kálmán.*

Október 23-án egy ankét volt, aminthogy nálunk mindennap van egy ankét. Lehet, hogy ennek az ankétnek se lesz több eredménye, mint a többieknek szokott lenni. Ez könnyen meglehet. De függetlenül a sikertől, hangzott el ezen a tegnapi ankéten két-három szó, amely kirí a kopott és száraz újság kommunikációból. Két-három szó mindössze, de ez elszalad a gyűlés-

teremből és házról-házra, ipartelepről-ipartelepre megy. Mindenütt felkapják, mindenütt elismétlik, mindenütt bólintanak rá.

– Közigazgatás reformja? Erről már borzasztó sokat beszéltek. A mai közigazgatással senki a világon nincs megelégedve. De azért ha közigazgatási reformról volt szó: ez mindig csak abból a szempontból érdekelte az embereket: *hogyan lehetne úgy megreformálni a közigazgatást, hogy én és barátaim megszerezzük a hátúimat, avagy – ha már megvan, – akkor megtarthassuk?* Ez volt a kérdés és semmi egyéb. Hogy annak a közigazgatásnak egyéb feladata is volna, hogy annak a közigazgatásnak rossz vagy kevésbé rossz voltától függ itt ebben az országban száz meg százezer keserves kis existencia boldogulása: erre a közigazgatás reformerei nem gondoltak sohasem. Erről *ma táncszokunk először.*

Aki ilyen helyesen állapította meg a diagnózist, nem volt sem valami kveruláns iparos, akiből a „közigazgatás” szó hallatára kitör a keserűség. Még csak nem is lehet ráfogni, hogy valamely érdekképviselő elfogult vezetője, aki mindig azt a mozgalmat, azt a gyűlést tartja a legfontosabbnak, amelyet éppen mozgat. Az egyetemnek egy tudós tanára, aki hozzá maga is benne él a közigazgatásban, Harrer Ferenc fogalmazta meg ilyen szabatosággal, hogyan kell végre megfogni a közigazgatás regenerálásának a nagy kérdését.

Állami közigazgatás? Autonómia védelme? Gyönyörű elvek, hangzatos jelszavak, ezek cikáznak a fejünk felett, valahányszor a közigazgatás reformja felszínre kerül. A 23-iki Omke-beli szaktanácskozás, melyen a kereskedők és iparosok szószólói egymásután keltek fel, kimutatta, hogy ama nagy fontosságú, ama döntő jelentőségű kérdések a gyakorlati életben mint törpülnek el egy-egy felesleges perorvoslatnak kiküszöbölése, az ipartelepengedélyezés egyszerűsítése, egy-egy hiábavaló bizottsági komédiás lenyírbálása melletti.

Állami legyen a közigazgatás az egész vonalon, a vármegye maga válassza a tisztviselőit: döntsenek ebben a kérdésben a politikus urak a saját pártállásuk szerint. Ebbe az ipar nem szól bele. Hanem arra nézve annál hangosabban hallatja a szavát, hogy az új közigazgatás a gyakorlati élet gazdasági követelményeinek feleljen meg. A semmittevésnek hajdúkkal és paragrafusokkal feldíszített kortesirodájából át kell változni a vármegyei igazgatásnak egy modern banküzemmé. Banküzem legyen, amelynek belső szervezete a legegyszerűbb, a legolcsóbb, csupa olyan emberekkel, akik a maguk helyére vannak állítva. Banküzem legyen, mely kifelé úgy dolgozik, hogy a hozzá utalt felek életét megkönnyíti, gazdasági boldogulásukat előmozdítja, amely nem közigazgatott, ahol arra senkinek sincs szüksége, hanem kiszolgálja becsületesen és gyorsan azokat, akiket jósorsuk eléjük terelt.

A magyar ipar ezt várja: a megreformálandó közigazgatástól. Megkapja-e: Más kérdés. Nagy kérdés. Először meglátjuk, mit fog tenni maga az ipar, hogy ez az akció helyes irányban mozogjon tovább.

A szociálpolitika a szociáldemokrata párt kongresszusán.

Az október hó 19., 20. és 21-én lefolyt pártkongresszus tárgysorozatában a mai kormány szociálpolitikája is szerepelt. Az ügy eladója Weltner J. volt, akinek nagyméretű és verve-vel előadott beszédét a kongresszus viharos tetszéssel jutalmazta. Ezt a beszédet, mint jelentős szociálpolitikai dokumentumot is, a munkanélküliségről szóló rész elhagyásával (melylyel több számunkon keresztül behatóan foglalkoztunk), egész terjedelmében közöljük. A beszéd végén közöljük a pártgyűlés által elfogadott határozati javaslatot.

A szociálpolitika föladatai.

A szociálpolitikának arra kell törekednie, hogy mindazokat, akik védelemre szorulnak, a társadalmi élet minden vonatkozásában óvja és védelmezze. A szociálpolitikának gondoskodnia kell arról, hogy a munkás élete, egészsége, lakása, a táplálkozása olyan legyen, hogy jó erőben dolgozhassék. Gondoskodnia kell arról, hogy ne rosszul táplált rabszolgahadsereg legyen az államban az, amely minden értéket előteremt, hanem olyan emberek legyenek az üzemekben, akik tudnak és szeretnek dolgozni. A szociálpolitikának meg kell védelmeznie mindenkit, aki védelemre szorul. Amely állam nem ismeri föl a szociálpolitikának föladatait, az az állam saját maga pusztítja el a gazdasági állapotait, az az állam rablógazdálkodást üz, az az állam nemcsak a munkások ellen fordul, hanem a saját léte ellen is. A szociálpolitika hiánya és az egyre emelkedő militarista terhek, e kettő együtt csak nagyon rövid ideig fér össze. Nagyon rövid idő múlva rá fognak jönni, hogy e két dolog egymással összeférhetetlen. Amely állam az állattenyésztést és az állategészség ügyét fontosabb állami föladatnak tekinti, mint az embervédelmet, az az állam öngyilkosságot követ el.

Melyek az iparfejlesztés előfeltételei? Régebben, a kapitalista termelés kezdő korszakában, amikor nagy erővel vetették rá magukat a kapitalisták az emberekre, az volt a szempont, hogy minél olcsóbb munkaerővel, minél függőbb helyzetben levő munkásosztályal dolgozzanak és a zsarolás minden fajtáját alkalmazták a munkásokkal szemben. Lassanként azonban rájöttek, hogy a nagyipar fejlődése nem követeli meg ezt az óriási embernyűzást. Rájöttek ama, hogy nem a rosszul táplált munkás az, aki az ipari fejlődést előre viszi, hogy nem a csontig való kizsákmányolás, nem az akarat nélküli rabszolgahadsereg az, amely az ipart fejleszti. A kizsákmányolás a munkásokat olyan mértékben pusztította, hogy a nagyobb látkörű tőkésék belátták, hogy nem apró lopásokkal, korlátlan kizsákmányolással, hanem munkásvédelemmel lehet csak fejleszteni az ipart. És amikor napjainkban is annyit hallunk a mi szép országunkban arról, hogy a magyar ipari fejlődés, a magyar ipar követeli meg, hogy bennünket legázoljanak, akkor egész nyugodt lélekkel mutathatunk az angol és német munkásbiztosításra és beigazolhatjuk, hogy a két egymással iparilag versenyző állam közül egyik sem látta sohasem kárát a munkásvédelemnek és munkásbiztosításnak.

A magyar szociálpolitika.

Sajnos, nem foglalkozhatom a szociálpolitika alapvető dolgaival részletesen. Erre nincsen szükség. A mi sajátos viszonyainkkal kell bővebben foglalkoznom és rá kell mutatnom a magyar szociálpolitikára. Mindazokból, amiket már eddig is elmondottam, kitűnik, hogy három alapvető követelésnek kell megelőznie a szociál-

'politikát. Helyes szociálpolitika el sem képzelhető egyesülési, gyülekezési jog és sztrájk szabadság nélkül, el sem képzelhető az általános, egyenlő, titkos választójog nélkül, el sem képzelhető jó közigazgatás nélkül. Mindezeknek meg kell előznie a szociálpolitikát, mert a legjobb szociálpolitikai törvények is hajótörést szenvednek a szolgabírói koponyák butaságán és lelketlenségén. A magyar szociálpolitika ezeket az előfeltételeket nem ismerte föl. A magyar szociálpolitikát minálunk igen helyesen egy gyűjtőszóval lehet jellemezni: bihari szociálpolitikának. A választójogról nem beszélek, eleget beszéltünk erről. Néhány szóval azonban meg kell emlékezni az egyesülési és gyülekezési jogról, erről is csak annyit, hogy amely országban betiltják a választásra hirdetett gyűlést azért, hogy a helyiség alacsony, ennél jobban ezt az egyesülési és gyülekezési szabadságot jellemezni nem is lehet. Hivatalos adatok alapján be fogom bizonyítani, hogy másoknak is az a véleményük, ami a mienk, hogy a közigazgatás elhanyagolja a hivatását és hogy a hatóságok szociálpolitikai érdeke nálunk egyenlő a semmivel. Az eddigi magyar szociálpolitika, egészen nyugodtan kimondhatjuk, a kiéhezetés, a rabszolgaság, a népnűzés szociálpolitikája volt. A mezőgazdasági munkásokról készített rabszolgatörvény alapján a földesúr parancsára százával viszik el és zárják el a földmunkásokat. Beigazolódott, hogy a gazdasági harciban álló földmunkásokat istállóba zárják, éheztetik, hogy megtörjék őket és amikor a szenvedést már nem bírják el, akkor a szolgabíró elengedi a büntetést, ha a munkás dolgozni megy. Ez a szociálpolitika csak a kiéhezetés és rabszolgaság szociálpolitikája lehet. A *cseléd törvény* teljesen ehhez hasonló. Az *ipartörvényt* nagyon jól ismerjük: 16 órás munkaidőt szab meg, amikor tudjuk, hogy Oroszországban 11 órás a munkaidő. Itt van a *vasúti munkásokkal* üzőtt szociálpolitika. A vasutasok a legtöbb államban szabadon szervezhetnek, Magyarországon még azt is el kell titkolniok, hogy szocialisták, törvénnyel tiltják ezt el. És itt van a vámpolitika, az élelmiszer- és lakás uzsora. Az a szociálpolitika, amely megengedi esetleg a béreknek minimális emelését, a másik oldalon elzárja annak a lehetőségét, hogy a munkásság az élelmiszer- és lakás uzsora ellen eredménnyel küzdhessen.

A Tisza-kormány szociálpolitikája

teljesen simul egyéb tetteihez. Hogy például a mezőgazdasági munkások védelméről milyen gyönyörűen gondoskodik a Tisza-kormány is, azt bizonyítja az, hogy 1913 július havában megjelent a földművelésügyi miniszter rendelete, amely „az aratás békés és zavartalan lefolytatása érdekében” a törvényhatóságok első tisztviselőihez rendeletileg intézkedett: „Ha a szerződés teljesítését a törvény alkalmazásával sem lehet biztosítani, úgy a polgármester vagy a fősolgabíró jelentésére a földművelésügyi minisztérium az általa összegyűjtött munkásokból fog munkásokat adni”. Mezőhegyesen van az a *sztrájkbontó telep*, amelynek párja az egész világon nincs sehoh. Milyenek ezek a sztrájkbontók? A „Köztelek”-ben egy gazda írja, hogy általánosan ismert, hogy a „felvidéki munkásnép a munkaképességéhez képest igazán túlzottan lesz honorálva Mezőhegyesen is; ezek a legdrágább munkások, mert ahol alkalmazva voltak, ott, egyöntetű bemondás szerint, ezen kiéhezett népet előbb hetekig etetni kellett”. A sztrájkbontókról mondott, a gazdáik köréből származó vélemény megegyezik azzal, amit mi az ipari sztrájkbontóknál tapasztalunk. Akárhogy akarják is állami téren, állami segítséggel elősegíteni a sztrájkbontás művészetét, ez nem sikerül nekik, mert a legbutább, a legkultúrátlanabb, a legbasználhatatlanabb emberek azok, akik sztrájkbontásra vállalkoznak.

A magyar iparfölügyelet olyan, hogy maguknak az iparfölügyelőknek is a legrosszabb véleményük van magukról. Maguk mondják, hogy képtelenek a munkát elvégezni, amire kijelölték őket, mert a magyar közigazgatás, amelynek a büntető rendelkezéseket kellene alkalmaznia az ő intézkedéseikhez, kritikán aluli. Elősegítik a kisgyerekek alkalmazását és olyan nevéstégesen alacsony büntetéseket szabnak ki, amelyek nem teszik lehetetlenné az ifjúmunkások alkalmaztatását és kizsákmányolását. (Idéz itt az iparfölügyelői jelentésekből, majd így folytatja:) Iparfölügyelők állapítják meg ezeket, akik így teljesen tehetetlenek. Azt is mondja egy jelentés, hogy „számos telepen kijátsszák a vizsgáló iparfölügyelő figyelmét és a gyermekeket elrejtik a pincébe, padlásra, raktárba, sőt a városokon kívül lévő telepeken, például téglagyáriakban vagy gyufagyárakban egyszerűen kizavarják a gyermekeket a gyárból.” Az ipartörvény szerint 14 éven aluli tanoncokat naponta csak tíz órán át szabad foglalkoztatni; a 14 éven fölülieket naponta legföljebb 12 órát dolgozhatnak, ebbe az időbe bele kell számítani azt az időt, amit az iskolába töltenek, délelőtt és délután fél órai szünetet kell adni részükre, az éjjeli munka 14 éven aluli tanoncoknak tiltva van, azok a tanoncok, akik 14 évnél idősebbek, az iparhatóság engedélyével naponként hat órát éjjel is dolgozhatnak. Az iparfölügyelők megállapítják, hogy ezeket a rendelkezéseket nem tartják be. Pedig a gyermekmunkának nálunk óriási szerepe van. A hiányos statisztikai adatok alapján – az 1900. évi népszámlálás – 497.798 olyan gyermek van, aki már 7-14 éves korában dolgozott.

Melyek azok az intézkedések, amelyek ezen kolosszális visszaéléseket meggátolják? Tisza István legutóbb beszélt a szociálpolitikáról és mondott egy frázist a munkásbiztosításról; de ugyanabban a beszédben, amelyben beszélt a mimkásbiztosításban rejlő demokráciáról, hamar megtalálta önmagát és a következőket mondta: „Gondolkodni kell a sztrájk mai rendezetlen voltáról is, gondoskodni kell majd olyan törvényes rendelkezésekről, amelyek a dolgozni kívánó munkásoknak: a munkához való jogát és szabadságát minden terrorisztikus kísérlettel szemben hatékonyan megvédi.”

Nehogy azt gondolják, hogy ez a munkanélküli biztosítás lesz! A sztrájkbot éknek a védelmét akarja! És Tisza István a mai parlamenti helyzet mellett valószínűleg ezt az intézkedését is be fogja váltani – természetesen mezőhegyesi eredménnyel, – mert az iparban nem lehet a sztrájkbotást úgy szervezni, mint a mezőgazdaságban!

De gondoskodott a bihari szociálpolitika más dolgokról is. Nem a munkanélküliekről, hanem a köveszélyes munkakerülőkről és csavargókról hozott törvényt. Itt van majdnem, kétszáz ezer nyomorgó munkanélküli és a társadalmi bajokat szemlélve, Tisza István szeme nem azon akad meg, akik akarnak dolgozni, hanem a közveszélyes munkanélkülieken és csavargókon. És nem a nemzeti munkapártban kezdi el a razzitát, hogy a közveszélyes munkakerülőik és csavargók törvényét alkalmazza, hanem éppen e közveszélyes elemek segítségével akar a becületlen munkásmozgalom ellen törvényt hozni a „csavargók” jelszavával. Ez a törvény módot nyújt arra, hogy bármilyen munkanélküli munkást, bármilyen sztrájkoló munkást a közigazgatásnak adjon át. A szolgabíró fogja magyarítani a közveszélyes csavargótörvényt, amely azt mondja, hogy „a keresetre képes egyén, aki munkakerülő életmódot folytat, kihágás miatt 8 naptól 2 hónapig terjedhető elzárással büntetendő”. És beszél a törvény hathónapi fegyházzról, ötévi dologházzról! Ha egy emberre ráfekszik a szolgabíró, akkor nem kell az illetőt a Lipót mezőre tébolydába csukni, ha-

nem a dologházban tartja évek hosszú során át, amíg el nem pusztul. Ez is szociálpolitikai alkotás!

Következik még egy szociálpolitikai alkotás a *záróra-törvény*. Csináltak egy törvényt, amely ellen a kereskedelmi alkalmazottak az egész országban gyűléseket tartottak, tüntetéseket csináltak, amely törvény ellen elfogadtak egy határozati javaslatot, amely megállapítja, hogy a törvény „nem elégíti ki az alkalmazottakat. A törvény csak a fővárosra és a környékre terjed ki és vidéki városok üzleteinek záróját nem szabályozza. A törvény rendelkezései mélyen sértik az alkalmazott érdekeit. Az egységes záróra törvényibe iktatása helyett Olyan törvényt kaptak, amely lehetővé teszi ezentúl is az év bizonyos részében az alkalmazottak késő esti robotolásáit”. Már meg is indult a mozgalom a törvény ellen, ahol már a főnökök is kívánják a záróra megváltoztatását. Így a húsipari munkások szövetségével együtt a budapesti mészárosok ipartestülete közösen fölirtak a kormányhoz, hogy a záróra ezentúl este 7 órakor legyen; mert ezzel szemben a szociálpolitikus Tisza kereskedelmi minisztere fél kilenc órára rendelte el a záróórát.

Ismét készül egy szociálpolitikai javaslat, még pedig a *magánalkalmazottak* jogviszonyainak rendezéséről. Kétszáz ezer ember érdekeit érinti ez a javaslat, amelynél már jóval előbbre jutottak a magánalkalmazottak. A szabadság és nyugdíj ügyében olyan megszorításokat tartalmaz ez a reform, hogy a magánalkalmazottak helyzete rosszabb lesz az eddiginél. A kormány egyik lapjában írták, hogy a kormány ismét újabb törvényjavaslatot készített a munkásság érdekében. Ezentúl a gazdasági gépeknél alkalmazott munkások és iparosok úgy betegség, mint baleset esetén csakis a *gazdasági munkáspénztárnál* biztosíthatók, amely sokkal olcsóbb, mint a másik. Minden államban az a törekvés, hogy minden munkást a munkásbiztosító pénztárak hatásköre alá vonjanak, Magyarországon meg törvényt csinálnak arról, hogy még az 1907. évi XIX. törvény-cikk hatásköre alá rendelt munkásokat is bevonja a koronás cselédpénztárba!

A munkásbiztosítás.

Az idő rövidege miatt nem beszélhetek részletesen ezekről a dolgokról, de azért három nagy kérdésről hosszabban kell beszélnem és pedig a munkásbiztosítással, a munkanélküliség kérdésével, a bányászokkal is, akiknek a helyzete sehol se olyan nyomorúságos, szégyenteljes, mint nálunk Magyarországon.

Magyarországon két dologban előzi meg a külföldet: a bevételben és a kivételben. A bevétel gyermekhulláik bevétele a temetőibe és a kivételben a hungarák szállításával. A betegsegélyezésről szóló 1907. XIX. t.-c. niegvédelmezése nem a mi föladatunk. Ez a törvény nekünk adott kevesebb jogot, a *mi* befolyásunkat rövidítette a betegsegélyezés terén, – mindezt persze az autonómia és a paritás jogcímén. Autonómiáról és paritásról beszéltek és ide adták az *állami munkásbiztosítási hivatalt*, amely csökönyös makacsságával azon dolgozott mindig, hogy ezt az intézményt lejárassa, hogy a munkásbiztosító pénztárak működését megakadályozza, hogy beigazolja, hogy ez a törvény rossz és végül beigazolja azt, hogy – az állami a munkásbiztosítási hivatal teljesen fölösleges. A törvény kimondja, hogy az Országos Pénztárban az igazgatási költségeket az állam viseli. Az állami munkásbiztosító hivatal működésének köszönhető, hogy az állam a törvény ellenére a költségeknek csak a felét adja. Azzal a munkáltatók nem törődnek, hogy hány kart vág le a gép, hanem arra törekednek, hogy mennél kevesebb díjat fizessenek be a pénztárba. A gyakorlati érzéküknek tulajdonítható az a határozat is, hogy hajlandók voltak egy balesetelhárító

tanács szervezéséhez hozzájárulni és annak költségeit fedezni. És amikor ez a határozat meg volt, jött az Állami Hivatal és azt mondta, hogy nem járul hozzá ennek a tanácsnak a szervezéséhez. Először a elvet kifogásolta, azután meg nem engedte meg, hogy a munkáltatók odaadják a tanács működéséhez a pénzt. Csinálnak mindent, ahogyan tudnak, persze pénz nélkül. Az egész intézménynek az a főadata, hogy a munkásbiztosítás igazi szociális működését megakadályozza. Akik olvasták az Állami Hivatalnak legutóbbi rendeletét, azok fölháborodva értesülték azokról az akadékoskodásokról, amely többek között még azt is megkívánja, hogy ha valaki a vidékre akar kiutazni, akkor azt előzetesen be kell az Állami Hivatalnak jelentenie! Általában megállapítható, hogy az Állami Hivatal mindenhez hozzájárul, ami rossz, de amikor a pénztárak valami jó és okos dolgot akarnak csinálni, akkor jön az Állami Hivatal és nem engedi meg ennek az üdvös dolognak a végrehajtását. Tiszáék és a többi kormányok is ezért látják szívesen az Állami Hivatal működését.

Azt mondják, hogy a munkásbiztosító intézmény szocialista vezérékkel van tele. Ezzel szemben a leghatározottabban kijelenthetem, hogy a párt szempontjából eddig csak kárunk volt ebből az intézményből. A szervezeteinket nem fejlesztettük és a pénztár tisztviselői közül csak egyes emberek voltak azok, akik továbbra is megmaradtak proletárnak és proletárgondolkodásúnak. Nekünk sok-sok keserves tapasztalással szolgált a pénztár. És mégis azt mondom, hogy a munkáságnak kötelessége arra törekedni, hogy az elvtársak közül menél többen legyenek, mint bizalmiférfiak, bent a pénztárakban. Be kell kerülni az elvtársaknak a pénztárakba, mert munkásjóléti intézmény el sem képzelhető munkástisztviselők nélkül. A budapesti kerületi pénztárba, amelyben a tisztviselőknek felét volna jogunk bevélasztani, a tisztviselőknek mindössze csak 14 százaléka szocialista; a többi polgári elemekből került ki, miniszterek protegéiból és régi emberekből. És még ennek a 14%-nak is legnagyobb része alárendelt állásokban van. Mindössze 1-2 ember van olyan vezető állásban, ahol szükség esetén megakadályozhatják, hogy a munkáság szempontjából káros dolgot el ne követhessenek. Az Országos Pénztárban még rosszabbul állunk: itt a tisztviselőknek 2.5 százaléka tartozik a párt kötelékébe, de legnagyobb részben ezek is díjnokok, legfőlegb kezelőtisztek. Országos átlagban a munkásbiztosítás egész intézményében 1.2 százalék a szocialista tisztviselő! És ezért kiabálnak, ezért rágalmaznak! Minden hiba ott van, hogy nincs több szocialista tisztviselő. A munkásokat azért nem látják el becsületesen, mert nem bírjuk keresztülvinni, hogy a mi embereinket ültessük be. Akik oda beülnék, azok most nem törődnek a munkásbiztosítással. Nincs is annyi emberünk, akikkel betölthetnénk azokat a helyeket. És kijelentem, hogy ha választani kell a közt, hogy egy jó agitátor megmaradjon a párt keretében vagy bemenjen a pénztárba, én százszor azt mondom, hogy a párt keretében maradjon meg, mert ott mégis nagyobb hasznát látjuk. Hogy mennyire szükséges a jó munkásbiztosítás, arra csak néhány számot említek föl. A legutóbbi 12 esztendőben 374.913 baleset történt Magyarországon, 8213 halálos baleset! 6-70 ezerre tehető Magyarországon az az átlag, amelyben a munkásokat baleset éri. Németországban 1910-ben 10.000 biztosítottnál 28 baleset van, Ausztriában 41; minálunk 10.000 biztosítottra 52 baleset esik! Ezekből a számokból is látható, hogy elhanyagolt a munkás védelem, látható, hogy a balesetbiztosítás hiányossága emberek vérébe, emberek életébe kerül, hogy tömeggyilkosságot jelent.

(A szónok ezután a munkanélküliség és a munkanélküliség elleni biztosítás kérdéseit fejtegeti.)

Ezek után nagyon röviden rá kell térnem a bányászok dolgára is, bár megérdemli a bányászok helyzete, hogy bővebben és behatóbban foglalkozzunk velük. Olyan országban élünk, amelyben a bányászoknak nincs a szervezkedésre lehetőségük, amelyben Európa legnagyobb panamistája – ezt szabad mondani – Lukács László olyan rendeletet adhat ki, hogy „az alakítani tervezett Tokod és környéke bányász munkások egyesületének alapszabályait a pénzügyminiszter úrral egyetértőleg láttamozhatóan nem találtam”, mert „a bányaműveknél a munkások és hátramaradottainak segélyezéséről a társpenztárak gondoskodnak, munkából folyó ügyekben való jogvédelemben pedig törvényszerűleg a bányahatóság által részesülnék, úgy, hogy az egyesület megalkítására szükség nincsen”. Nagyon sokat beszélhetnék a bányagazgatóságokról és a bányatársuladról. A bányatársuláikat teljesen a vállalatok igazgatják és a munkásoknak csak egyetlen joguk van: befizetni a nagy járulékokat. 81.833 bányász dolgozik Magyarországon, 75.809 férfi, 1311 nő és 5743 gyermek. 1534 16 éven aluli gyermek dolgozik a föld alatt és amíg a termelés pénzértéke évenként 193 millió, addig a bányatársaságok 1 millió 120 ezer korona egyenes állami adót fizetnek csak mindössze. A balesetek száma minden évben szaporodik, a kereslet állandóan csökken, az utóbbi évben is 10 fillérral esett. Hiába tiltották meg a jancsibankók rendszerét, a magyarországi bányákban még mindig neon kapják meg a bányászok keresetüknek nagy részét, csak jancsibankóikban és így történik aztán meg, hogy igen sokszor koronás jancsibankót kénytelen a korcsmába 20 fillérért eladni, hogy italt kapjanak érte! Amikor Németországban kivételes törvényeket hoztak a vörös áradat ellen, akkor egy császári üzenetben munkásvédelmiét és szociális törvényeket ígértek a munkásoknak. Egyszóval a korbács mellé mézeskalácsot is ígértek. Ne higgye a magyar kormány, hogy nálunk egyedül a korbácscsal is eredményeket tud elérni. A szervezkedés és a gyülekezés joga teljes hiánya azt fogja eredményezni, hogy a viszonyok az ország létalapjait fogják megtámadni.

Befejezem beszédeimet egy hasonlattal. Wellsnek van egy regénye. Az időgép a címe. Ennek a regénynek a hőse föltalálja az időgépet, amelylyel előre röphölhet évekkel, évezredekkel és így meglátja a jövő képet. Az időgép embere elröphöl a jövőbe és meglátja, hogy évezredek multával milyen az emberi társadalom. Egy nagy városban megállítja a gépet. Lát nagy, óriási palotákat, kolosszális romokat és csenevész, elpuhult, túlfinomodott embereket. Annak tulajdonítja az emberi faj degenerálását, hogy immár megvalósult a múlt eszményképe, amikor az embereknek semmi vagy nagyon csekély munkával bőséges jólétben van részük. Egy éjjel azonban elloppják a gépet és ennek kutatása közben a föld alatt egy egész új világot fedez föl, megtalálja a dolgozó népeiséget, az állatembereket, akiket a munka barmokká aljasított. Ezek dolgoznak a napfényben tétlenül élők részére. A föld alatt dolgozó munkások anynyira elszoktak a napfénytől, hogy a nappali világságot vagy bármely fényt már nem is tudnak eltűrni. Ezért nappal a föld fölött élő henyélők társadalmi biztosítva van. Éjjel azonban előbújnak az állatemberek és akit körmeik közé tudnak kaparintani, azt lehurcolják birodalmiükba és ott megeszik. Mi nem akarjuk megenni a kapitalistáinkat, de nem is akarunk állatemberekké sülyedni! Azért követelünk munkásvédő törvényeket, szociális biztosítást, azért küzdünk egy jobb és szebb társadalmi, szervezetért, mert minden ember boldogságát akarjuk biztosítani. Azt akarjuk, hogy minden ember szabadságban, világosságban és boldogságban éljen! (Percekg tartó, lelkes taps és éljenzés.)

A napirend e pontjához benyújtott és elfogadott

határozati javaslat

a következő:

A magyarországi szociáldemokrata párt 1913. évi október hó 19-21-én tartott pártgyűlése megállapítja, hogy a szociális törvényhozás, a törvényes munkásvédelem Magyarországon az összes nyugati és keleti európai államok szociálpolitikájával ellentétben, a legreakciósabb irányban halad.

A kongresszus megállapítja, hogy a szociálpolitikai haladásnak legfőbb akadálya az egyesülési és gyülekezési szabadság és a demokratikus választójog hiánya. A kongresszus magáévá teszi az 1897. évben, augusztus 23-28-ig, túlnyomó számban polgári államférfiak részvételével, megtartott zürichi Nemzetközi Munkásvédelmi Kongresszus idevonatkozó határozatát, amely a haladó munkásvédelemnek nélkülözhetetlen előfeltételül a következő követeléseket állította föl:

1. Az összes munkások, munkásnők és alkalmazottak részére korlátlan egyesülési és gyülekezési szabadság biztosítandó. A munkásvédelem szolgálatában álló munkásbizottságok, munkáskamarák, munkástitkárságok, szakszervezetek hivatalosan elismerendők és részükre a munkásvédelem ügyeiben fölügyeleti jog biztosítandó.

2. A városi, községi, megyei és országos képviselőtestületekben az általános, titkos, egyenlő és közvetlen választójog rendszere alapján választandók a képviselők, hogy a munkásosztály befolyása az összes parlamentekben kellően érvényre jusson.

A nép e leelemibb jogainak törvénybeiktatása mellett, amelyek nélkül a legprimitívebb alapon álló szociálpolitika sem képzelhető el, illetőleg, amelyek nélkül hatástalan marad minden törvényes intézkedés, a partgyűlés a szociális törvények megalkotásánál a következő alapelvek figyelembevételét követeli:

I. Gyermekvédelem.

- a) Községi csecsemőotthonok létesítése.
- b) Díjitalan baba- és orvosi szolgálat.
- c) Az iskolakötelezettség kiterjesztése a gyermekek 14 éves koráig.
- d) Gyermekek ipari foglalkoztatása 14 éves korhatárhoz kötve.
- e) Fiatalkorú munkások maximális munkaideje törvényesen szabályozandó.
- f) 18 éven aluli, fiatalkorú munkások éjjeli, egészségtelen és veszedelmes foglalkozások üzésétől eltiltandók.
- g) Fiatalkorú munkások alkalmaztatása kötelező orvosi vizsgálatról tétessék függővé.

II. Női munkaerő védelme.

a) Nőmunkások csak orvosi engedellyel foglalkoztathatók. Nőmunkások éjjeli, egészségtelen vagy veszedelmes üzemekben való foglalkoztatása tilos. Nőmunkások maximális munkaideje külön törvényben szabályozandó.

b) Anyavédelem. Szülés előtt 8 héttel, szoptatós-anyák szülés után 8 héttel, teljes keresetük erejéig az államtól nyújtott szülési segélyben részesítendők.

III. Felnőtt munkások védelme.

a) Felnőtt munkások nappali és éjjeli maximális munkaidejének törvényes szabályozása, különös tekintettel az egészségtelen és veszedelmes üzemekben foglalkoztatott munkásokra.

b) Megszakítatlan üzemek munkásainak munkaideje napi 8 órában állapítandó meg.

c) Bányamunkások, építőipari és sütőmunkások, általában egészségtelen és veszélyes üzemekben foglalkoztatott munkások védelméről külön-külön törvény alkotandó.

d) Munkások, kereskedelmi alkalmazottak, magántisztviselők, általában az összes bér ellenében foglalkoztatott alkalmazottak munka- és jogviszonyának törvényes rendezése.

A munkakönyvrendszer eltörlése.

e) A truckrendszer minden formájának törvényben való eltöltése.

f) Otthonmunkások védelme. Minimális bértarifák törvényes biztosítása.

A partgyűlés továbbá követeli a munkásbiztosítási törvény revízióját, az agkori és rokkantbiztosítás sürgős megalkotását. Az általános munkásbiztosítás kérdésében a partgyűlés elfogadj a 1911. évi augusztus hó 13-15-én tartott szakszervezeti kongresszusnak idevonatkozó határozatát s *nyomatékosan követeli az Állami Hivatal közigazgatási hatáskörének teljes eltörlését. Az Állami Hivatal hatáskörébe csupán a legfelsőbb bírói ügykör tartozzék.*

A munkanélküliség enyhítése ügyében követeli a partgyűlés, hogy a törvényhozás által közmunkákra és beruházásokra megszavazott összegek kizáróan e célra fordítottassanak.

Követeli továbbá, hogy az összes állami, megyei és községi közmunkák haladéktalanul munkába adassanak. Közmunkáknál a munkásoknak tarifaszervezetekben megállapított munkabér, ennek hiányában a helyben szokásos bérek fizetendők.

A partgyűlés követeli, hogy a magyar kir. Központi Statisztikai Hivatalban haladéktalanul külön osztály szerveztessék a munkásügyekkel összefüggő dolgok és különösen a munkanélküliek állandó nyilvántartására, illetőleg az adatok statisztikai földolgozására.

A munkanélküliség esetére szóló biztosítás ügyében a partgyűlés csatlakozik az 1911. évi augusztus hó 13-15-ig megtartott szakszervezeti kongresszus idevonatkozó határozatához.

Végül a hathatós munkásvédelem érvényesítése céljából követeli a partgyűlés az iparfölügyelet kiterjesztését az alkalmazott gépekre és foglalkoztatott munkások számára való tekintet nélkül, az összes ipari és bányüzemekre. Külön építőipari iparfölügyelet szervezendő, továbbá orvosi, női és munkásiparfölügyelők alkalmazandók. Az összes munkásvédelmi törvények betartása súlyos – esetenként szabadságvesztéssel járó – büntető szankcióval biztosítandó. Az iparfölügyelők közvetlen büntető jogkörrel ruházandók föl. A munkásvédelmi törvények ellen ismételtlen vétő vállalkozók közmunkákból kizárandók.

SZEMLE.

Fogyasztók szervezkedése.

Lapunk megindulása óta folytonosan hirdetjük, hogy az életszükségletek terén fokozódó drágaság elleni harc leghatályosabb fegyvere a fogyasztók szervezése. Lapunk szerkesztősege maga is akciót kezdett ebben az irányban, mely akció a külföld mintájára vásároló-liga alkotását vette tervbe. Ez a liga azonban, mely meg is fog alakulni, nem csupán a drágaság elleni harcot tekinteti feladatának, hanem a tisztességtelen verseny elleni küzdelmet is, továbbá az alkalmazottak védelmét is.

Szóval szélesebb alapon fog megszerveződni, mint az a szervezet, mely „Budapesti Háziasszony Egyesülete” címen e hó 19-én alakult meg. De azért az új egyesület megalakulását is örömmel üdvözöljük, mint első lépést az élelemzúsora elleni harcban. Ma már a munkás is szervezve van, és a munkaadó is, csak a fogyasztó nincs szervezve, tehát végsősorban neki kell az osztályharc költségeit viselni. Ma dr. Stern úr emeli fel a tüzelőfát Brátkán, holnap Winter úr a szén árát és holnapután Löwinger úr a szappan árát. A sajtó és a közönség 24 órán át háborognak és marad minden a régiben. Ennek az állapotnak véget kell vetni és véget is fogunk vetni. Hogy mekkora ereje volna a fogyasztók közérdekű megszerzésének, azt bizonyítja a német és a francia gazdaszonyok múlt évi diadallá, akik úgy nyomták le egyes élelmicikkek árát, hogy napokig nem fogyasztottak, nem vásároltak belőle. Erre az akcióra megtört és három nap alatt megadta magát a húszsora nagyhatalmasága is. Ma a fogyasztók szervezkedéséről több érdekes jelentésünk van. Az egyik vidéki, ahol a hús árleszállítására történik hatósági lépés. A másik budapesti és ez a háziasszonyok szervezkedéséről számol be, elmondván, mily lelkiismeretlen eszközökkel dolgozik az élelmizsora a közönség kizsákmányolására. A két szervezkedésről ez a tudósítás számol be:

Arad város tanácsa, mint onnan jelentik, azzal a kérdéssel foglalkozik most behatóan, miképpen lehetne a többi vidéki város példájára a hús árát lejjebb szorítani. Az eddigi megállapodás szerint lépést fognak tenni *hatósági mézsárszék* fölállít ására. *Lóhúsvágóhidat* is föl fognak állítani és pedig egy verseci mézsáros kezelésében, aki erre a kartellirozott aradi húsiparosokkal szemben ajánlatot tett Arad városának. Ami a hatósági mézsárszék fölállítását illeti, erre nézve már ezelőtt is történt javaslat. A megvalósítást *próbaútnak* kellett volna megelőzni, s már itt megfeneklett a dolog. A kiindulásra nézve ugyanis Arad város a törvényhatóság gazdasági bizottságától kért javaslatot, ebben a bizottságban pedig a *mézsárosok* ülnek, akiknek természetesen nem tetszett a terv. Nem is lett belőle semmi. Most aztán a hatóság le fogja küzdeni a közgyűléseknek más-honnan is ismert efféle inkompatibilitását és a fogyasztók érdekében nagyszabású programot dolgoz ki. Ebben a programúiban *városi baromfityényszító telep* terve is szerepel.

A másik érdekes hír a *budapesti háziasszonyok* vasárnapi szervezkedő gyűléséről számol be. A budapesti középosztály háztartása érdekében gyűléseztek az asszonyok és azt határozták, hogy fölveszik a küzdelmet az élelmiszerek elviselhetetlen drágasága ellen. Tisztában vannak vele, hogy a hivatalos körök támogatására is számíthatnak. *Bódy* Tivadar dr. alpolgármester örömmel vett tudomást a kezdésről, és *Folkusházy* Lajos, a főváros közéleti osztályának vezető-tanácsosa még tovább ment, mikor a nők szervezkedését szükségesnek mondotta. A budapesti kereskedelmi és iparkamara dísztermében délelőtt tizenegy órakor nagy számban gyűlt össze a főváros hölgyközönsége. Mozgalmas kép fejlődött ki és látszott a hölgyeken, hogy föladatukat komolyan veszik. *Neumann* Árminné dr.-né beszédében rámutatott arra, hogy az élelmicikkek drágulásával minden az egyedüli védelem a *fogyasztók szervezkedése*. A külföldi városok háziasszonyai nagy eredményeket értek el és e szövetségekkel minden kormány és minden hatóság számol, a közéleti kérdéseiben. A hatóságnak már csak azért is figyelemmel kell e jelenségekre lennie, mert a *nép rossz táplálkozása a nemzet jövőjét is veszélyezteteti*. A vásárcsarnokok árai minden ok nélkül drágulnak. A megalakítandó szövetség a községi

életvezetés irányításában, is tevékeny részt kér majd és a szervezetet országossá teszi.

Bródy Ernőné dr.-né a háziasszony mindennap fokozódó háztartási bajáról szólt. A kormány és a város a tisztviselőknek drágasági és egyéb pótlékokat ad, de a megélhetés föltétele sohasem volt oly nehéz, mint ma. A lakásbér drága, a tüzelőszerekkel takarékoskodni kell, mert drágák, világítóeszközök is sok pénzt emésztenek föl. Az pedig egyenesen tarthatatlan, hogy a *hús és más élelmicikkek hivatalos árjegyzéke sohasem fedi a valóságban a vásárcsarnokok árát*. Az egyes *kerületi vásárcsarnokokban az árak drágábbak*, mint a középponti vásárcsarnokban. Ezeket a dolgokat a hivatalos körök nem is észlelhetik annyira, mint maguk a háziasszonyok, akik megfelelő tapasztalatokkal rendelkeznek. Utalt a bécsi háziasszonyok szövetségére és annak eredményére. Kívánatosnak mondotta, hogy a szövetséghez minden háziasszony csatlakozzék, mert csak így lesz egységes szervezetük a fogyasztóknak. Ezután beterjesztették a szövetség részletes munkaprogramját, amely szerint a szövetség a háziasszonyokat mint fogyasztóközönséget szervezi, hogy a háztartás szükségletei kedvezőbb gazdasági föltételek mellett legyenek beszerezhetők. Továbbá kutatás és vizsgálódás alá veti a vásárvizonyokat, megállapodásokat létesítenek a *termelőkkel* és kereskedőkkel a végből, hogy tagjainak ár-engedményt biztosítsanak. Állandóan ellenőrizik az ár-alakulást és az áruhitelezési viszonyok közül való visszaéléseket üldözik, útbaigazítást adnak tagjaiknak a jó és olcsó bevásárlási forrásokról és végül az ország minden nagyobb városában helyi csoportot alakítanak.

Popper Kamíllia, a Népház alelnöke a munkaprogramot mielőbb megvalósítandónak mondotta. Kifejtette, hogy a kisebb háztartások nagyobb mértékben érzik a drágaságot. Előadta, hogy *egyes cikkek kicsiben véve háromszáz százalékkal is drágábbak, mint nagyban*. A spekuláció kíméletlen. így például nemrégiben *32 hajórakomány rizst, amelyre a vásárcsarnokokban égető szükség lett volna, csak azért nem adtak el, mert várták a rizs árának emelkedését*. Persze időközben a rizs megromlott. Utána *Fischer Sarolta* fővárosi tanítónő a fővárosi tanítónők és a háztartási iskolák csatlakozását jelentette be. Ezután az elnök indítványára *hatvan tagú szervező bizottságot* választottak, amely állandóan fog működni.

A lélektan alkalmazása a gazdasági életre.

A kísérleti lélektan évtizedeken át csak tisztára elméleti alapon fejlesztették. Az utolsó években azonban egyre szaporodnak azok a kísérletek, amelyek a lélektani kutatást és annak eredményeit fontos kultúrfeladatok szolgálatában praktikusán akarják felhasználni. Legújabbban Amerikában egy új alkalmazási területet nyitottak meg a számára: a gazdasági életét. *Hugó Münsterberg*, a Harward egyetem tanára, e kísérleti gazdasági lélektan biztató kezdeteiről alapos tájékoztatást nyújt: „Lélektan és gazdasági élet” című könyvében.

Az a feltevés, hogy a természetes hajlamok és érdekek mindenkit ahhoz a hivatáshoz fognak vezetni, amelyre hajlamánál és képességeinél fogva alkalmas, gyakran ellentmond a valóságnak. Ennélfogva az a fontos kultúrfeladat, hogy a különböző egyéneket a specializált gazdasági hivatásokhoz a lehető legmegfelelőbben osszuót be, még igen tökéletlen mértékben oldatott meg.

E célt szolgálják Amerikában a „Vocational Guidance” mindjobban terjedő intézetei. Ez intézeteknek a *Parsons* tanár által Bostonban 1908-ban megnyitott iroda szolgál mintaképül. Fiúknak és leányoknak az is-

kola elhagyása után, ingyen tanácsokat nyújt az észszerű és az ő személyes viszonyaiknak megfelelő hivatás választás tekintetében. Számos amerikai városban létesítettek hasonló irodákat.

Egy másik: mozgalom, amely Amerikában arra vezetett, hogy a lélektant a gazdasági élet szolgálatába állítsák, a Taylor W. Frigyes mérnök által Philadelphiamban kezdeményezett „Scientific Management” mozgalom. Célja a gazdasági munka oly irányú szervezése, amely minden erőfecsérlés elkerülését lehetővé tenné és az üzem szolgáltatóképességét a maximálisra emelné.

Az egyének között mutatkozó különbségeken kívül a munkakeresőknek: a gazdasági életben történő alkalmazásakor tekintetbe jönnek még a nemek, a fajok, nemzetek, életkorok, hivatások, városiak és falusiak, hegylakók és alföldiek között mutatkozó pszichikai különbségek. Ilyen csoportokon belül az egyéni tulajdonságok annyira variálódnak, hogy határozott osztályoknak meghatározott funkciók végzésével való megbízása akkor lesz jelentős, ha nem egyesek, hanem nagyobb számú egyének alkalmazásáról van szó, akiknek azután az átlagos alkata lesz az irányadó.

Hogy mennyire fontos, hogy az ily átlagos tulajdonságok csoportlélektani megállapítása ne egyes és felületese benyomások alapján történjék, hanem statisztikai és kísérleti megalapozásban, alátámasztásban részessüljön, azt Münsterberg tapasztalata bizonyítja: „Ugyan abban a városban egy óriási üzemben azt mondták nekem, hogy mindenütt, ahol biztos szemre van szükség, előnyben (kell a svéd munkásodat részesíteni. És ugyanannak: a városnak egy másik gyárában arról értesültem, hogy a svédek ilyen munkára nem alkalmasak. És ilyesmi gyakran történt meg”.

Egyáltalában azt az eredményt nyújtotta egy kétszáz nagyobb amerikai ipari üzemnél tett körkérés, hogy a munkások kiválasztásánál és az üzemnél való alkalmazásakor általában figyelmen kívül hagyták a pszichológiai szempontokat. Hasonló viszonyokra találunk Németországban is. Ámde a nemzetgazdaság szolgáltatóképessége, valamint az egyesek boldogulása szempontjából egyaránt nagyjelentősége volna, ha a munkakeresők kiválasztásánál, miként a hivatás választásánál, a lélektani nézőpont kellő méltánylásra találana.

A lehető legjobb szolgáltatások elnyerésének a féladatára sem fordítottak kellő figyelmet. A munkás, aki új munkához fog, többnyire a véletlen útján tanulja meg azt és még a továbbképző és inasiskolák nyújtotta kezdetleges ismereteket sem terjesztik lélektani tapasztalatok alapján. Óriási energiafecsérelés ennek a következménye.

Biztos tudomást kell afelől szerezni, hogyan lehet egy újonnan megtanulandó mozgási csoportot a legjobban begyakorolni, mi az ismétlések és szünetelések értéke, mi az utánzásoké és a mozgások kombinálásé, a munka ritmusáé stb.

De a tanítás, tanulás és gyakorlás lélektani kutatásánál fontosabb az arra a kérdésre adott felelet, hogy miképpen végezzék a munkát azok, akik arra a bizonyos előképzettségben részesültek.

Szóba jöhet itt a technikai feltételek megváltoztatása, azután magának a tevékenységnek a végzésében történő javítások, végül pedig a pszichikai motívumok és ellenmotívumok játékanak teljesebb méltatása. Ebben az irányban az amerikai scientific management-ért folyó mozgalom nem egy eredményt mutathat fel. A praktikus eredmények gyakran egyenesen meglepőeknek bizonyultak. Így például tervszerűen tanulmányozták a kőművesek munkáját, az ő módszereit és az azoknál használt eszközöket pszichológiai és fiziológiai köve-

telmények alapján lassan átalkították. Az eredmény az volt, hogy az új methodus alapján harminc kőműves nagyobb fáradság nélkül elvégezte ugyanazt a munkát, amelyet a közönséges módszer alapján csak száz tudott elvégezni és hogy ezáltal az építési költségek a felényire szállottak le, dacára a munkabérek jelentékeny emelkedésének.

Igen nagy praktikus hordereje van az elfáradási probléma tanulmányozásának. Ezerféle kutatás erősítette meg Ernst abbé állítását, hogy a munkaidőnek kilenc órától nyolcra való leszállítása nem csökkenti a napi munkaszolgáltatás eredményét, hanem éppen ellenkezőleg fokozza azt. Éppen így szoros összefüggést nyújtott a statisztika az elfáradás és a balesetek között, amelyek a nap bizonyos szakáiban gyakrabban fordulnak elő.

A magántisztviselők kötelező nyugdíjbiztosítása.

A magyar magántisztviselők már másfél évtized óta szakadatlanul sürgetik a kötelező állami nyugdíjbiztosítás előkészítésének megkezdését. Ezt az akciót újabban lényegesen előmozdította az a körülmény is, hogy Németország már évekkal ezelőtt, Ausztria pedig két esztendő óta törvényesen szabályozta e nagy társadalmi osztály agkori és rokkantsági ellátásának kérdését. Legutóbb 1911-ben, Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter tárgyalta ebben a nagyfontosságú kérdésben a Magántisztviselők Országos Szövetségének vezetőivel, akiknek nyomatékos kérelmére hozzájárult azon előterjesztéshez, hogy az 1910. év végén tartott általános népszámlálás adatai fölhasználtsanak a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdíjbiztosításához szükséges adatgyűjtés előmunkálataihoz. A miniszter nyomban intézkedett is, hogy az országos statisztikai hivatal munkaprogramjába ez a kiválóan jelentős kérdés beleillesztessék.

Most arról értesülünk, hogy az akkor megkezdett akció, vagyis a kötelező nyugdíjbiztosítás előkészítésének ügye immár a megoldás útjára került. A m. kir. központi statisztikai hivatal ugyanis belefoglalta 1913. évi munkatervébe a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak nyugdíjbiztosításra vonatkozó főlvetelt. A statisztikai hivatal e munkaterv tárgyában az országgyűlés elé jelentést terjesztett és ezt szó szerint közöljük a következőkben:

Magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak nyugdíjbiztosítási statisztikája. Az érdekelt rétegeket már régóta erősen foglalkoztatja a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak állami vagy állami felügyelet alatt történő nyugdíjbiztosításának kérdése s a nyugdíjbiztosítás problémájának megoldása a m. kir. kormány szociális programjának is a homlokterében áll. A nyugdíjbiztosítás törvényhozási szabályozásának azonban nélkülözhetetlen előfeltétele a biztosításba esetleg bevonandó alkalmazottak foglalkozásbeli s egyéb élet-, valamint különösen biztosítási viszonyainak pontos statisztikai adatokon nyugvó ismerete. Részben tehát a nyugdíjbiztosítás társadalompolitikai és gazdasági hatásainak felderítése végett, még inkább azonban a biztosítás első – külföldi példákra induló – matematikai egyenletének figyelemmel kísérése céljából foglaltam a statisztikai hivatal 1913. évi munkatervébe ezt az adatgyűjtést, mely tulajdonképpen két részre oszlik: az adatgyűjtés első fele a nyugdíjbiztosításba esetleg bevonandó alkalmazottakra, a második pedig a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak számára már létesített nyugdíjintézményekre vonatkozik. Az első adatgyűjtés az alkalmazottak következő kategóriáira terjed ki: a) kereskedelmi alkalmazottak, ilyenek tekintve azt, aki a kereskedelmi üzletekben keres-

kedelmi természetű munkálatok végzésénél van alkalmazva, mint a cég- és üzletvezetők, utazók, kereskedősegédek, gyakornokok és tanoncok, kimaradván ellenben a fuvarosok, szolgák és napszámások, szóval azok az alkalmazottak, akik nem kereskedelmi természetű szolgáltatásokat végeznek; b) az u. n. magántisztviselők, ilyeneknek tekintve az ipari és kereskedelmi vállalatokban alkalmazott tisztviselőket és pedig igazgatókat, cég- és üzletvezetőket, osztályvezetőket, mérnököket, műszaki tisztviselőket, művezetőket, raktárnokokat, levelezőket, pénztárnokokat, könyvelőket, számvevőket, ellenőröket, gépirókat, másolókat, írnokokat, hivatalnokokat, gyakornokokat s egyéb irodai és vállalati tisztviselőket. Az adatgyűjtés körébe lesznek bevonandók az ipari és kereskedelmi törvények alá tartozó ipari és kereskedelmi vállalatok (részvénytársaságok, szövetkezetek, pénz- és hitelintézetek) tisztviselői és egyéb cégek és szövetkezeti társaságok gyáraiban és irodáiban alkalmazott különböző tisztviselők, ezeken kívül az ipartörvény alá nem tartozó és az ipartörvény 183. §. a) pontjában említett östermelési foglalkozásokkal kapcsolatos mellékiparvállalatok s a nem kincstári bányák tisztviselői, továbbá a kisebb személyi haszonvételek (malmok, italmérések) alkalmazottai s végül az összes fentebb felsorolt u. n. kereskedelmi alkalmazottak. Kifejezetten kimaradnak azonban az adatgyűjtésből a közforgalmi vasúti és hajózási vállalatok, az állami bányák és az összes előbbi kategóriákba nem sorolható más üzemek (egyletek stb.) alkalmazottai. Az alkalmazottakra vonatkozó kérdőívek részvénytársaságok alkalmazottainál közvetlenül a vállalatoknak küldetnek meg, míg a többi munkaadókkal a statisztikai hivatal az iparhatóságok útján érintkezik, melyek a munkásbiztosítási pénztárak nyilvántartását is segítséggel vehetik. A kérdőívek kitöltése az alkalmazottak feladata, de az adatszolgáltatót a munkaadónak is támogatni kell s így az adatgyűjtésnek ez a része magánszemélyek közvetlen és közvetett adatbevallásán alapul. A nyugdíjintézményekre vonatkozó kérdőívek közvetlenül ezeknek küldetnek meg s a nyugdíjintézmények névsora az alkalmazottak kérdőívei nyomán fog majd összeállíthatni.

Mesedélutánok.

Amíg a meséket mondották az állatkertben, nem akartunk beleszólni a dologba, mert mulatságrontó színben nem szerettünk volna feltűnni. Most azonban, hogy a meséknek egyelőre végük szakadt, a jövőre nézve elmondhatjuk erről a dologról a véleményünket. Ez az eszme kedves és praktikus. Valami szebbet és okosabbat el se lehet képzelni, mint mesét mondani a kicsinyeknek. Az emberiség őskora óta üzött bájos foglalkozása volt ez a felnőtteknek és amíg gyermek lesz a világon, addig nem is megy a mese ki a divatból sohasem. Az állatkert ügyeit intéző ügyosztályban jól gondolták ki ezt a mulatságot és nagylelkűen számították ki a reá szánt összeget: minden mesedélután több száz koronájába került a fővárosnak, mindenesetre olyan összegbe, amelyért gyönyörű dolgot lehet rendezni. Mély sajnálattal kellett azonban látnunk, hogy az ellenérték nemcsak hogy az árának meg nem felelt, hanem a szó szoros értelmében minden kritikán aluli silányság volt. Egy-két mesét magunk is hallgattunk, néhányat pedig az újságban olvastunk és ki kell jelentenünk, hogy egyik bárgyúbb volt a másiknál: egy mákszemnyi fantázia, egy unciányi tanulság, egy morszányi oktató vagy lélekidomító vagy akár csak han-

gulatot keltő erő nem volt egyikben sem. A hallgató gyermekek közül a gyengetehetségük is külömbeket tudtak volna csinálni, ha valaki szépen megkérte volna rá őket. Így pedig az egésznek semmi célja és semmi értelme nincsen. Ezeknek a mesedélutánoknak a művelés eszközének kell lenniök, nem pedig a léhaság és a műveletlenség forrásainak. A magyar szellemi életnek siralmas képét kapná, aki ezekből a mesékből akarná megítélni, hogy mit tudunk nyújtani a gyermekeinknek. A magyar irodalom nem áll a nyomornak azon a fokán, hogy aránylag igen nagy költséggel egyebet ne lehetne gyermekeink számára kicsiholni az írói agyakból, mint azokat a nívótlan elmenckedéseket és erőszakos zöldségeket, amikkel a nyári mesedélutánokon az apróságokat traktálták.

Larkinizmus.

Új szó ez a munkásharcok frazeológiájában. A dublini munkaadósajtó csinálta Jim Larkin-nek, a szállítmányozási munkások vezérének a nevére. Értelme nem valami díszes. Azt a hübelebalás módjára való sztrájkbaugrást jelenti, amely már annyi bajt okozott a munkásoknak és amelytől annyira óvják a munkásokat a modern munkásszervezetek. Larkinizmus azt jelenti: minden számítás nélkül, a helyzetnek és a körülményeknek minden mérlegelése nélkül proklamálni a sztrájkot. Ha szorul a kapca: rábírní egyéb szakmákat is a rokonszenvi sztrájkra. Ha ez se elég: még tágabba terjeszteni a rokonszenvi-sztrájk körét, amíg végül általános nyomorúságba fullad az egész mozzalom és a szegény kiéhezett munkások letörve és megalázva kullognak vissza a munkába, ha addig be nem töltötték a helyüket a sztrájkőrök.

Ilyenféle sztrájk-háborúság folyik ezidőszerint Dublinban a szállítmányozási munkások és munkaadók között. A fejtelten és indokolatlan sztrájk-mániáról meg kell állapítani, hogy a nemzetközi szervezett munkásság körében is megbotránkozást okozott és csupán a munkaadók makacs álláspontja a békítésre kiküldött bizottság ajánlatával szemben, keltette föl újból az együttérzést a végtelen nyomorba jutott munkások iránt. Óriási összegeket szavaztak meg és utaltak ki a sztrájkolóknak. A bányamunkások heti 24.000 koronát ajánlottak föl. A „Daily Citizen” gyűjtése 200.000 koronát eredményezett. A glasgowi szövetkezeti sütőde hetenként 900 kenyeret küld és hajórakomány számra jönnek az élelmiszerek Angliából. Mindez azonban nem fogja tudni megakadályozni a legsiralmasabb kudarcot. A munkások máris visszamennének, ha a munkaadók megígéznék, hogy senkit se bocsátanak el. A munkaadók azonban hosszú időre le akarnak számolni a „larkinizmus”-sal és teljesen le akarják törni a sztrájkolókat. Ezért kijelentették, hogy senkit se bocsátanak el a sztrájk alatt fölvetett munkások közül, ami annyit jelent, hogy megfelelő számú sztrájkoló kint reked. A közvetítésben a Lordmajor a hercegprímás, a kormány és egy e célra alakult bizottság tárgyal és kétségtelennek látszik, hogy a munkások kifáradásán fog megszűnni a mozzalom.

Budapest községi takarékpénztára.

Ezt a remek kis tanulmányt dr. Feleki Béla fővárosi bizottsági tag, a főváros gazdasági viszonyainak legalaposabb ismerője írta a Magyar Pénzügy október 16-i számába. Lapunk a kommunális üzemek alapos ismertetését tűzvén ki céljául, célszerűnek

véltük a kérdést minden oldalról megvilágító cikk egész terjedelemben való közlését.

Amikor annakidején a főváros 4½%-os kötvényeinek 4%-ra való konvertálása tárgyában indítványt adtam be a közgyűléshez és az indítvány elfogadtatott, de a miniszteri jóváhagyás sokáig késett, felmentem Fascho-Moys miniszteri tanácsoshoz, aki akkor a fővárosi ügyek előadója volt, hogy a kérdés elintézését nála megsürgessem. Bizonyos előérzetem volt akkor, hogy olyan kedvező viszonyok – 97½ árfolyam mellett konvertáltuk 4%-ra a kötvényeket – nem lesznek többé és ezért az előérzetemet beváltotta az idő. A miniszteri tanácsos ur akkor előttem olyan kijelentést tett, aminő most, a *Magyar Pénzügy* hasábjain *Samassa* miniszteri tanácsos úrtól elhangzott. Azt a véleményét fejezte ki ugyanis, hogy a főváros és a vidék között különbséget tenni nem lehet. Aki csak a hivatali szobában itéli meg a helyzetet és ilyen szűk látókörrel szabja meg a főváros életét egy 20.000 lakosú vidéki várossal szemben, az nem tud helyesen ítélni. Nem lehet egyforma szabályokat felállítani olyan városok között, amelyek között egyiké a vezető szerep és amelynek kultúrája, egész berendezkedése, kereskedelmi élete össze sem hasonlítható amazokéval.

Ez a helyzet a községi takarékpénztárak kérdésében is. Budapest székesfővárost egy kaptafára veszik a vidékkel és ugyanazokat a szabályokat akarják ráhúzni a vidékre is, amiket a fővárosra, az ország gócpontjára, arra a városra, ahol a kereskedelem, ipar, szóval minden, ami ebben az országban van, lebonyolódik és amely berendezkedésében, intézményeiben és helyzetéivel bátran hasonlítható össze az egész állami szervezettel. Ha tehát egyenlő szabályokat akarnak hozni a vidékre is, Budapestre is, akkor megállapíthatjuk előre, hogy a hozandó szabályzat rossz lesz és ezzel a főváros nem élhet.

A fővárosnak annyi vállalata, üzeme van és vele annyi vállalkozó és kereskedő áll közvetlen összeköttetésben, hogy ezek pénzügyi ügyeinek lebonyolítása már is kellő mértékben képes foglalkoztatni egy takarékpénztárt. Nemcsak a főváros saját üzemeinek pénzügyi kezelését vehetné át ez a takarékpénztár, ami által ez a pénzügyi kezelés csak egyszerűbb és biztosabb lenne, hanem emellett a fővárossal összeköttetésben álló vállalkozóik a már megállapított számláinak – minden közgazgatási út mellőzésével, rövid utón – leszámítolása által óriási üzleteket bonyolíthatna le, úgy hogy ezek az üzleti ágak bőven foglalkozhatnék a takarékpénztárát és csakis a kisebb felesleget kellene kölcsönökre adni, úgy hogy e tekintetben veszély alig állana be. Hogy a közönség betétjeinek nagy biztonságot nyújt a takarékpénztár, azt fölösleges is kifejtetni, hiszen a főváros egész vagyonával felel a betevőknek és hogy egy ilyen biztos intézetre nálunk még mindig nagy szükség van, azt legjobban mutatták az utolsó éveknek eseményei, amikor bizony a betevők is sokszor elveszítették egyes intézeteknél a pénzüket.

Hogy ezek mellett az üzletek mellett még minő üzletkikkel foglalkozna az intézet, annak megállapítása mindig a takarékpénztár igazgatóságának döntésétől függ. Az igazgatóságban feltétlenül vezető szereppel kellene bírnia az egyik polgármesternek és az egyik tanácsosnak, úgy hogy ez irányban teljes megnyugvás lenne abban a tekintetben, hogy a főváros pénze veszélyeztetve nincs.

Városfejlesztési és városrendezési szempontból ennyivel jobban indokolja a mi eddigi szerencsétlen városrendezésünk, aminek az az oka, hogy a fővárosnak anyagi ereje nem engedte meg, hogy megvásárolja azokat a bi-

zonyos telektömböket, amelyeken a közmunkák elvégzése után a város fejlődését megfelelően intézhette volna. Ha a főváros a takarékpénztár útján pénzhez jut, úgy ő lesz ura a város fejlődésének és emellett még jövedelmező üzleteket is tud csinálni, mert az így szabályozott és közmunkákkal ellátott területeiket haszonnal adhatja el majd az egyeseknek és az építkezést és a város fejlődését csak abban az irányban fogja megengedni, ahol a város a szabályozó közmunkákat már elvégezte. Hogy ez a programon közvetve is mily nagy megtakarítással jár, azt bizonyítja az a körülmény, hogy ma szerte-szét a legkülsőbb részeken építenek egyesek 3-4 emeletes házakat és a város azután kénytelen vízvezetékkel, csatornázással, világítással a legmesszebb fekvő területeket el látni és ezáltal óriási, felesleges és nem produktív befektetéseket tenni.

Hogy a városi hitelügy szempontjaiból is igen fontos volna egy ilyen községi takarékpénztár, azt azok a bajok mutatják, amelyek minden egyes kölcsön felvételénél megvannak, mi g ha a városnak egy ilyen takarékpénztár áll a rendelkezésére, az a kisebb kölcsönöket maga is lebonyolíthatja, míg most a város kötve van és kényszerhelyzetben néha a legkedvezőtlenebb viszonyok mellett is drágán kénytelen lebonyolítani a kölcsönöket.

Attól, hogy a város tőzsdei spekulációkba bocsájt-koznék, vagy a pénzének elhelyezése mellett kénytelen volna értékpapírokat vásárolni, nem kell tartani, de *azt akár meg is lehetne tiltani*, annál is inkább, mert hiszen a rendelkezésre álló pénzt, bármilyen nagy lenne a betétállomány, a főváros érdekében álló ügyek elintézésére fordítanák, lévén ezeknek az ügyeknek száma rengeteg és így alig maradna számbavehető összeg, amelyet szigorúan biztosított kölcsönök alakjában bocsájtanak a közönség rendelkezésére.

Új belga törvény a kiskereskedők és kézművesek hiteléről és a késedelmi kamatokról.

Belgium legújabbán egy igen megszívlelendő, szociális irányú törvénnyel vette oltalmába az el látásban részesülő cselédeket, munkásokat, továbbá a kis kereskedőket és kézműveseket az u. n. kikenyszerített hitellel szemben. Mindennapi, nálunk – sajnos – nagyon is elterjedt jelenség az, hogy a nagyközönség hosszabb időn keresztül adós marad ezeknek a kis egzisztenciáknak munkabéreivel, illetve a tőlük megvett áruk vételárával, hónapokon, sőt éveken keresztül kénytelenek azok várni esedékessé vált követeléseik kifizetésére és minthogy függő viszonyuk, illetve a vásárló közönségük elvesztésétől való félelem igen megnehezíti, hogy a cseléd, „a kiskereskedő stb. megintessél kamatozóvá tehessek követeléseiket, úgy szólván minden esetben kamat nélkül kapják vissza azt a munkabért, illetve vételarat, ami már rég esedékessé vált és aminek hitelezése csakis „az ő helyzetük, körülményeik kényszere folytán történt. Az új belga törvény ezeknek a visszasságoknak, méltánytalanságoknak megszüntetését célozza, amidőn a szóban forgó követelések pontos, készpénzfizetésének biztosításaként – szemben az általános magánjogi szabályokkal – minden külön megintés és eljárás nélkül is kamatozó követeléseknek nyilvánítja azokat. A törvény különbséget tesz a) a cselédek és főnöküknél lakó és táplálkozó munkások *bérvkövetelése* és b) kereskedők és kézművesek *áru-vételár, illetve munkadíj követelése* között.

ad a) A bérvkövetelés esedékességének napját követő 8 nap elteltétől kezdve *törvénnyel fogva jár* a törvényes kamat, anélkül, hogy az esedékesség határozott időpontjának szerződéses kikötésére, avagy a szabályszerű megintésre volna szükség. Itt tehát a dies inter-

pellat pro nomine elv teljes általánosságban érvényesül.
(1. §.)

ad b) Az áru-vételár, illetve munkadíj-követelés kamatozása tekintetében az új törvény vegyes rendszert követ. Amennyiben a kereskedő, illetve a vállalkozó szállító-levelet vagy számi a-kivonatot küld, ezek kézbesítésétől számított 3 hónap eltelte után jár a kamat (ez tehát megintésszerű kamat); minden különös lépés nélkül törvénynél fogva jár az áru vételár, illetve munkadíj után is kamat annak a 3 hónapnak végétől kezdve, amely azt a polgári évet követi, melyben az áruk megvették vagy a munkák teljesítették.

Amennyiben a fizetés határidőre ígértetik, vagy feltételhez van kötve, a 3 hónap kezdete, a határidő lejártától, illetve a feltétel beálltától kezdve számítandó.
(2. §.)

Ez a meglehetősen körülményes és nehézkes szabályozás a munkaadó, illetve vásárló érdekeit is méltányolja, amidőn a kamatozás kezdetét a lejárttól bizonyos időre eltolja. Amíg a munkabérmél ez az idő rövidebb, addig a függő viszonyban nem levő kereskedők és kézművesek követeléseinél a szokásos várakozási idő is figyelemben részesül. A kereskedők és kézművesek kamatkövetelése ezenfelül 1 év alatt elévül. (5. §.)

A törvény az általa megállapított kamat-követelés védelmére kimondja, hogy erről az igényről való *előzetes* lemondás semmis. (3. §.)

Az kétségtelen, hogy a mi kis egzisztenciáink helyzetének is lényeges javulását idézné elő hasonló jogszabályoknak a felállítására. Nálunk ugyan a megintés nincs olyan szigorú formákhoz kötve, mint a francia és belga magánjogban (V. ö. II. T. 922. §.) és talán a dies interpellált elve is hamarabb érvényesülhet, ha a bírói gyakorlat a II. T. törvényre való válása esetében az annak: 923. §-ában említett „ha teljesítésnek határozott időben kell történnie” kitétele liberálisan magyarázza, nem volna azonban egyáltalában felesleges, ha új P. T. K.-ünkbe a cselédek és ellátásban részesülő alkalmazottak béreinek pontos fizetését hasonlóan biztosító rendelkezés vétetnék fel. És ennek javaslatba hozása annál is inkább indokolt, mert hiszen az a gondolat, ami a belga törvény létesítésére vezetett, a II. T. 1337. §-án már amúgy is keresztülhatolt. Ez a rendelkezés a *vállalkozási szerződésre* vonatkozással (ahová a kézművesek szerződése is sorozhatók) kimondja, hogy: „Pénzbeli ellenértéktől, a mennyiben a megrendelő fizetési haladékat nem kapott, az átadás időpontjától fogva kamat jár”. Ez a kétségtelenül helyes, a belga törvényénél jóval szigorúbb rendelkezés indokolt volna a szolgálati szerződésnél is (V. ö. II. T. 1302. §-ával); mert hiszen a függő, quasi fegyelmi viszonyban levő cselédnek, alkalmazottnak meg-szolgált bére sokkal inkább szorul jogi védelemre, mint a rendszerint önálló ipart űző, egy-két megrendelőhöz nem kötött vállalkozónak a díja.
K-i I-g.

Az angol lakáskérdésről

érdekes cikket irt Edward R. Pease, amelyben kifejti, hogy Nagy-Britannia közvéleménye az utolsó években tisztába jött azzal, hogy a munkásosztály számára megfelelő lakások építése – különösen a vidéken, – a legsürgősebb szociális szükségességek közé tartozik.

Angliában mindenesetre léteznek ugyan régebbi idő óta lakástörvények, amelyek számolnak a probléma bizonyos részletes pontjaival; így különösen 1890-ben hoztak egy törvényt, amely 1900-ban, 1903-ban és 1909-ben megfelelő átalakításban részesült. E törvény első rendelkezése felhatalmaz minden városi községet, a „slum”-ok, azaz az egészségtelen, a modern követelményeknek meg nem felelő házak megszerzésére és lerombolására.

Ez az eljárás természetesen meglehetősen bonyolult, mert számos háziúr tulajdonát kell megszerezni; továbbá, ha a békés megegyezés nem eszközölhető, a vételár kisajátítási eljárás alapján állapítatják meg, amire vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy a házak azon valódi árába, amely a tulajdonosnak megtérítetik, a kamathozadéknak a ház túlzásfóltságán alapuló része nem tudandó be; azonkívül nem egy esetben a bérlők jogai is megfelelő módon megváltandók, különösen, ha fontos üzleti értékekről van szó.

Míndez természetesen nagy költségeikkel jár a köz-ségi igazgatás szempontjából; ők semmiesetre sem remélhetik, hogy az újonnan szerzett telkeken történő új építkezések segítségével a költségek fedezetre találnak, illetőleg megtérülnek. Mert a „slums” az ő sűrű beépítettségükkel és éppen az elhanyagoltság következtében csekélyebb javítási költségek folytán, magasabb kamathozadékat nyújtanak, mint azok az új házak, amelyeket a városi képviselők a helyükre emeltek.

Mindennek ellenére a városi képviselők egész sorozata élt e joggal: London, Glasgow, Birmingham mindenekelőtt egész városnegyedeket leromboltattak, szűk utcácskák, napfényt sohasem látó belső udvarok, egészségtelen lakáscsoportok tűntek el és modern házak, széles, egyenes utcák valamint megfelelő parkok keletkeztek. Bizonyára vannak még ma is az angol városokban egészségtelen lakások, de a legrosszabbak már elpusztultak és a közegészségi viszonyok e rendszabályok következtében tetemesen javultak.

A kormányjelentésben, amelyet 1913 augusztus havában adtak ki, azt olvassuk, hogy 24 angol városban összesen, több mint 60 millió koronányi kölcsönt vettek fel erre a célra. Egyfelől London, másfelől Skótország nincsenek ebbe a számba beleértve, úgy, hogy az egész összeget 100 millióra tehetjük.

Az általános törvény azt is kimondja, hogy a munkásházaknak tulajdonosai a városi építészeti hatóság felügyeletének alávetvük, amely szabálylyal szintén igen sűrűen éltek.

A törvény harmadik része annak hozatala idejében még kevés méltatásra talált, mert csak a „Lodging houses”-szel foglalkozott. Az volt a célja, hogy a nagyvárosokat a hajléktalanok részére szolgáló városi épületek emelésére és fenntartására hatalmazza fel. Lassankint azonban mind kiterjesztöbben magyarázták a törvény rendelkezését és felfedezték, hogy ez a rész lehetővé teszi a helyi hatóságok részére a városokban építési, mint vidéken, hogy a munkások részére házakat építsenek mindenütt ott, ahol hiány mutatkozik. 1891-től 1913-ig a helyi hatóságok: hatvanhat millió koronát fordítottak e célra – Londont és Skóciát bele nem értve.

1909-ben módosították a lakástörvényt. A főbb változtatások a következők voltak: 1. A helyi hatóságok kényszerítették, hogy kerületeik házaira felügyeljenek. 2. Kötelességükké tétették, hogy arról gondoskodjanak, miszerint kerületük lakói számára kellő számú ház álljon rendelkezésre – ez azelőtt csak fakultative volt kimondva. Ha a helyi hatóság a kötelességét elmulasztja, négy lakos fellebbezhet a kormányhoz.

A lakáskérdés különösen vidéken bizonyult nehéz problémának. A vidéki házak nagy része a birtokhoz tartozik és ha a bérlő valakit elbocsát, annak el kell hagynia a házat és gyakran nem talál másikat. A bérlő alacsony béreket fizet és vagy ingyen adja a lakást vagy 1-2 shillingért hetenkint. Ilyen vidéki házat azonban nem lehet oly áron előállítani, amely heti 3 50 shillingnél kevesebb bért tenne szükségessé és 8 shilling egészen közönséges tótéi, még ha az állam a szükséges tőkét a lehető legalacsonyabb kamat mellett veszi is fel. Ilyen vidéki kerületekben nem lehet házakat építeni, mert a bé-

reket sokkal magasabbra kelleje megszabni, mint ahogy azt a munkás fizetni tudja.

Mit lehet itt tenni? Egy konzervatív-csoport, több liberális és munkáspárti képviselőtől támogatva, törvényjavaslatot nyújtott be, amely kimondta, hogy a központi kormány vállalja magára a helyi hatóságok házépítésekből eredő veszteségeinek nagy részét. Az alsóház e javaslatot kétszer nagy többséggel elfogadta; a kormány ellenszegülése következtében azonban, nem lett törvény belőle.

Az utolsó évben lényeges változások történtek a lakástörvény kezelésében. A helyi kormányhatóság eladig mindinkább csak gátló hatást gyakorolt és az építési tervek elfogadását gyakran megtagadta. Most ez gyökeresen megváltozott. A hatóságok a legszigorúbb ellenőrzést gyakorolják a tekintetben. Hogy lakáshiány és egészségtelen lakásviszonyok elő ne forduljanak.

A vidéki lakáskérdés egy politikai vitapont lesz a jövőben. A földművelésügyi minisztérium elnöke néhány hónappal ezelőtt kijelentette, hogy elhanyagolt községekben maga a kormány fog vidéki házat építtetni. De úgy látszik, hogy ezt az igen nehezen megvalósítható tervet eljuttették. Valószínűleg egyedüli, ami történhetik, a konzervatív oldalról keletkezett terv megvalósítása és azt remélik, hogy a kormányt ezt el fogja fogadni.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegsegélyező- és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

Az Országos Orvos-Szövetség kongresszusa, melyet szeptember havában tartottak meg Trencsén-tepleien, részletesen foglalkozott a munkásbiztosító pénztári orvoskérdéssel. A kongresszuson a kereskedelmi miniszter képviselőjében Dr. **A n d o r** Endre, az állami hivatal osztálytanácsos bírója jelent meg, ki a miniszter nevében üdvözölte a kongresszust s a következőket mondotta:

„A kereskedelemügyi miniszter nem hatalmazta fel konkrét kijelentésekre, sem Ígéretekre, mert, amint ő már a tisztviselőkhöz intézett beköszöntő beszédében mondotta, többet érnek a cselekedetek, mint a tengerszép szavak. Különben is sokkal rövidebb ideje van a kereskedelmi tárca élén, semhogy akár kijelentésekre, akár ígéretekre felhatalmazást kívánna adni már ez idő szerint. Kijelentette azonban, hogy meleg az az óhajta és erős az arra irányuló akarata, hogy az a sok zavar, az a sok súrlódás, torzalkodás, amely a kongresszus napirendjén szereplő munkásbiztosítási orvoskérdésben általában, sajnos, a magyar munkásbiztosítás egész területén hosszú idő óta és még mai napig is észlelhető, hovaelőbb megszűnjék és ezeket az állapotokat a közérdek és közgazdaság uralomra jutásának jegyében a törekvő, egyetértő és gyümölcsöző munka foglalja el. (Élénk tetszés és éljenzés.) A miniszter ezenkívül kijelentette azt is, hogy rokonszenvezik a munkásbiztosítási kérdés végleges rendezése dolgában azzal a modus procedendivel, amely szerint egyfelől az Országos Pénztár, másfelől az Orvos-Szövetség, mindkettő a saját szája íze szerint és az általa képviselt érdekeknek az ő felfogása szerint a legjobban megfelelően, dolgozzon ki egy szerződés-tervezetet és az annak kiegészítő részét képező ügyrendet, amely két munkát – egy, amint, azt az előbbi belügyminiszter az előbbi kereskedelemügyi miniszterhez intézett átiratában ki is fejtette – tényleg mindent magában foglaljon, amit a pénztári orvosnak az ő jogai és kötelességei tekintetében tudnia kell, de azon kívül semmi egyéb ne legyen benne, amivel akár az orvosi karnak, akár a pénztáraknak számat kellene vetnie. Ez a két munkát

jusson el ahhoz a fórumhoz, amelyet a törvény az orvoskérdésben döntő fórumnak tett, az állami munkásbiztosítási hivatalhoz, az állami munkásbiztosítási hivatalnak legyen gondja arra, hogy ezen két munkát alapján az abban észlelhető ellentéteket kiegyez telvén, olyan közvetítő tervezetet készítsen, amely a valódi közérdek és közgazdaság jegyében készülvén, előreláthatólag minden érdeket kielégíteni alkalmas. Amikor ezzel elkészült, terjeszse az Országos Pénztárnak és az Orvos-Szövetségnek arra hivatott képviselői, szakemberei elé, akik öten ülve a zoldasztalnál, bizonyára meg fogják találni azt a módot, amelyen egymást megérthetik. Ha azután az erre hivatott képviselők segítségével megalkotott tervezet ismét a hivatal kezébe kerül, az elintézés már gyorsan fog menni, úgy hogy egy év múlva talán nem fog szerepelni többé ez a kérdés az orvos-kongresszus napirendjén.

A pályaorvosok kérdése a tárgyalások befejezésének stádiumában van. A MÁV. igazgatóságának javaslata ugyan még nincs a miniszter előtt, de épp azért húzódik, mert alaposan és behatóan akarják tanulmányozni, különösen a pénzügyi fedezetnek a kérdését. A MÁV. igazgatósága teljes jóindulattal kezeli ezt a kérdést és az utolsó szót csak a pályaorvosok érdekképviselőjének meghallgatása után fogják kimondani. A kereskedelemügyi miniszter a maga részéről szintén jóindulattal van az ügy iránt és ugyancsak a közérdek és közgazdaság jegyében fogja a maga döntését meghozni. Kéri az érdekelteket, hogy a döntésig várjanak még egy kevés türelemmel. (Éljenzés.)”

A munkásbiztosító pénztárak és az orvosok közti viszony tárgyalásának következő volt a lefolyása:

Flesch Nándor dr. főtitkár mielőtt e kérdést ismerteté, a kongresszus emlékeztetőbe idézi a belügyminiszternek két évvel ezelőtt kelt átiratát, amelyben állást foglalt a betegpénztárak és az orvosok közt fennálló vitás kérdésben. Ennek az átiratnak tartalma olyan, hogy kötelező a köztisztviselő orvosokra nézve, kötelező a pénztári orvosoknak legalább 80 százalékára. Ez az állásfoglalás kényszerhelyzetbe hozta nem csupán a köztisztviselő orvosokat, de az Országos Orvos-Szövetséget is. A szövetség e kényszerhelyzetből folyólag kell hogy magának vallja mindazokat az elveket, amelyeket a belügyminiszter ezen átiratában hangsúlyoz. Azt hiszi, a kongresszus nagy többségének érzésével találkozik, ha azt is hozzáteszi, hogy a szövetség örömmel csatlakozik a miniszter ezen állásfoglalásához és örömmel fogadja el ezt a kényszerhelyzetet. (Úgy van!) Ez nem az anyagiakra vonatkozik, hanem az erkölcsiekre.

Ennek előrebocsátása után bejelenti, amit eddigelé csak az igazgató tanács tudott, hogy az év eleje óta az állami munkásbiztosítási hivatalnak felhivatalos kezdeményezése alapján tárgyalások indultak meg a szövetség vezetősége és az állami munkásbiztosítási hivatal közt és ennek közvetítésével közvetlenül az Országos Pénztár és az Országos Orvos-Szövetség központja között. Konstatálnia kell, hogy a multaktól eltérőleg – és minden valószínűség szerint az egyéni felfogások változásával kapcsolatban – az az érintkezés, amely az Országos Pénztár és az Országos Orvos-Szövetség között ilyenformán létesült, rendkívül kellemesnek bizonyult, ment volt mindennemű animozitástól, a régi sérelmek mindennemű felhánytorgatásától. Azonban nem lehetett ment az elvi kérdések felvetésétől és ezek felvetése olyannak bizonyult, legalább az elején, hogy a tárgyalások további menete rendkívül nehéznek ígérkezett. Az Országos Pénztárnak ugyanis az volt a kívánsága, hogy a tárgyalások kielégítő folytatása és befejezése esetén a szövetség forduljon kérelemmel a belügyminiszterhez, hogy változtassa meg azt az álláspontját, amelyet a kereskedelemügyi miniszterhez intézett átiratában oly határozottsággal kifejezésre juttatott. Reméli, hogy a további tárgyalások során az Országos Pénztár eme követelése, illetve kívánsága eliminálódni fog, mert nyilvánvaló dolog, hogy a szövetség ebbe semmi körülmények között nem mehet bele. Az Országos Pénztár és az Országos Orvos-Szövetség közt megindult tárgyalások csupán a nyári szünet alatt szenvedtek fenn-

akadást, nem a szövetség központjának hibájából, – ezt külön kiemeli a kulisszák mögött hangoztatott szemrehányásokkal szemben – hanem kizárólagosan külső okokból. Egyrészt azért, mert az állami munkásbiztosítási hivatal ama főtisztviselője, aki a tárgyalásokot kezdeményezte, szabadságra ment és onnan csak rövid idő előtt tért vissza, másrészt, mert *Groszmann* aligazgató, aki a tárgyalásokon az Országos Pénztárt képviselte, időközben meghalt és utódja még nincs. Kénytelen ezt azért hangsúlyozni, mert tudomása van róla, – az igazgatótanácsi ülésen is kifejezésre jutott – hogy egyesek a szövetség központjának eltaktikázást, késedelmezést, kunktátoroskodást vetnek a szemére. *Hampel* kolléga be is jelentette, hogy emiatt bizalmatlanságot kell szavazni a központnak. (Élénk felkiáltások: Ohó!) *Hampel* az előbb nem juthatott szóhoz és nem fejthette ki ebbeli felfogását, azért most ő tolmácsolja ezt a kongresszus előtt. (Élénk felkiáltások: Éljen Flesch!) A tény az, hogy a tárgyalás megindult jóakarattal a felek között, de az említett okokból késlekedett, remélhető azonban, hogy mihelyt erre alkalom nyílik, a tárgyalások ismét folytatódnak, még pedig valószínűség szerint abban a mederben, amelyet *Andor* osztálytanácsos úr említett, hogy t. i. a szövetség a maga javaslatát majd szintén tudomására fogja hozni az állami munkásbiztosítási hivatalnak, természetesen abban a formában, hogy ezzel semmiféle kötelezettséget a maga részéről nem vállal abban az irányban, hogy annak elfogadása, megváltoztatása az állami munkásbiztosítási hivaltól függne és hogy az ő döntésének az Országos Orvos Szövetség kötelezően alá is vetné magát. A szövetség fenn akarja tartani a maga független rendelkezési jogát ebben az irányban, de természetesen a legnagyobb örömmel látná, ha ez a kérdés az orvosi kar meglegedésére mielőbb dülőre juthatna. A szövetség a maga részéről magától értetődőleg fenn fogja tartani mindazokat az erkölcsi követelményeket, amelyeket évek óta az orvosi kar érdekében hangoztatandóknak és fenntartandóknak tart és amelyek részletes fejtegetésére a mai kongresszuson sem idő, sem hely, sem alkalom, de szükség sincs, mert hiszen, azokkal minden orvos teljes mértékben tisztában van. (Úgy van!)

Csak egy dologra kivan még kitérni, ami fontos azért, mert egy másik gyűlésen súlylyal bíró oldalról olyan felszólalás történt, amely nem maradhat válasz nélkül. A nemzetközi munkásbiztosítási és védelmi egyesületnek magyarországi osztálya Budapesten tanácskozásként folytat a munkásbiztosítási reform tárgyában. Az egyik gyűlésen az állami munkásbiztosítási hivatalnak egyik főtisztviselője, *Hlavács* Kornél előadást tartott az orvosi segélyekről. Ebben az előadásában az orvosokról is szólt és kifejtette, hogy a törvény reformja alkalmával meg kell adni azt a lehetőséget, hogy a beteg mindennemű károsodása esetében visszkereseti joggal élhessen az orvossal szemben, vagyis a beteg felelősségre vonhassa az orvost. (Mozgás.) Alap gondolata az volt, hogy a törvény értelmében a beteg köteles az orvos rendelkezéseinek eleget tenni, ha nem tesz eleget, elveszíti ama jogát, hogy a pénztár segítségét igénybe vehesse, sőt a pénztár bizonyos megtorló intézkedésekkel is élhet vele szemben. Már most elképzelhető az az eset, hogy az orvos olyasmiket is rendel a betegnek, amihez nem volt joga, vagy amelyek rendelése a pénztár felfogása szerint nem volt időszerű, vagy helyénvaló, szóval rendelését a pénztár a maga részéről nem akarja honorálni. A beteg azonban, abban a tudatban, hogy neki eleget kell tennie az orvos rendelésének, meg is fogadja azt, a pénztár azonban ezt nem téríti meg neki – például az orvos rendelkezésére gyógyfürdőre utazik, – tehát a beteg megkárosodnék. Ez valóságos ráuszítása a betegeknek arra, hogy ne a pénztár igazgatóságával szemben, hanem az orvossal szemben védjék a maguk jogait, az orvost pereljék, azt vonják felelősségre. Ez az állásfoglalás abban a tekintélyes testületben minden ellenmondás nélkül hangozott el, csak *Friedrich* főorvos tiltakozott ellene, nyomtatásban is napvilágot látott, azért nem maradhat a szövetség részéről tiltakozás nélkül. Egy olyan intézményben, amelyet az orvosi kar a

leghallatlanabb kedvezményes áron lát el a maga nehéz munkájával, olyan intézményben, amelylyel szemben az orvosi kar teljes önértékével akarnak állani, ilyen felfogást az orvosok a maguk részéről nem tűrhetnek. (Élénk helyeslés.)

Bánóczy dr. megjegyzi, hogy a főtítkárral által előadottak csak szemelvények voltak azokból a támadásokból, amelyek e tanácskozásokon az orvosokat érték. Nemcsak e felszólalás, de általában azon felfogás ellen kell tiltakozni, amely minden hiba forrásául az orvost állítja oda. (Úgy van!)

Szigeti dr.: A betegpénztárak és az orvosok közti viszony tekintetében semmi előhaladás nem történt, ma is ott állanak, ahol a tavalyi kongresszus alkalmával. Az orvosok jó része leszerződött a pénztárral, még pedig azon szerződés alapján, amely a fegyelmi szabályzathoz van hozzáfűzve. (Zajos felkiáltások: Nem áll!) Miután a leszerződött orvosok legnagyobb része közhatósági orvos, tulajdonképpen ellentétbe jutnak azzal a belügyminiszteri átirattal, amelyet annak idején a miniszter a kereskedelemügyi miniszterhez intézett. Az ütköző pont nem az anyagi kérdés, hanem tisztán a fegyelmi kérdés, illetve a fegyelmi tanács megalakítása. Régebben az volt az elv, hogy igenis, legyen fegyelmi eljárás, de arra egyedül a szövetség, illetve a fiókszövetség legyen illetékes. Ebben azonban véleménye szerint a belügyminiszter ugyancsak nem mehet bele. De az Orvos Szövetségnek nincs is módja arra, hogy tagjai felett fegyelmet gyakoroljon. Minthogy a szövetség nem kamaraszerű testület, az illető orvos akármikor kiléphet. Az orvosoknak maguknak is hozzá kell járulniok ahhoz, hogy a pénztár kérdése kiemeltessék a kátyúból, de ennek egyetlen módja csak az lehet, ha mindkét fél enged intranszigenz álláspontjából. Az Orvos-Szövetség intranszigenz álláspontja, hogy a fegyelmi tanács elnöke a fiókszövetség elnöke legyen, a pénztáré, hogy a pénztár elnöke legyen. Tényleg, szükség van olyan fórumra, amely a pénztár és az orvosok között felmerülő vitás kérdésekben döntsön. Ez a fórum álljon két igazgatósági tagból, két orvusból – nem szükséges, hogy pénztári orvos legyen – az elnöke pedig ennek a testületnek legyen a minden kerületi munkásbiztosító pénztár székhelyén működő választott bírósági törvényszéki elnök. Erre az egyik ellenvetés, hogy ez inkompatibilis, de ez a miniszter engedélyével elesnék. Precedens már volt erre Sátoraljaiújhelyen. Most a dolog úgy áll, hogy az aláírt szerződés nem jogerős, mert a hivatal nem hagyta jóvá, tehát bármikor felbontható és az orvosokat szélnek ereszthetik. A már leszerződött orvosok szempontjából tehát égetően sürgős a pénztári kérdés megoldása. Szükséges az orvosok véglegesítése azért is, mert küszöbön a revízió. A nyugdíjra is csak akkor nyílik meg igényük, ha véglegesítik őket.

Flesch Nándor dr. főtítkárral: *Szigeti* kizárólagosan a temesvári pénztári orvosok nevében beszélhet, határozottan tagadja, hogy máshonnan helyes információi lennének. A temesvári kollégák voltak az elsők, akik siettek a szövetség kongresszusainak határozataival ellentétben aláírni a szerződést és elfogadni a szolgálati, fegyelmi és illetmény szabályzatot. Most, mikor ők befejezett helyzetet teremtettek azzal, hogy a szövetség ellenére belementek, azt követelik, hogy a szövetség siessen és perktuálja minél hamarább ezt a dolgot. Lehet, hogy másutt is történt hiba, de onnan legalább nem jönnek azzal a követeléssel, hogy amit saját szakállukra tettek, azt a szövetség siessen rektifikálni.

A mi *Szigetinek* a választott bíróság összeállítására vonatkozó indítványát illeti, hangoztatja, hogy felszólalásában szándékosan nem akart belemenni a részletek tárgyalásába. Nem csupán a választott bíróság ügye, de sok egyéb részletkérdés is merülhet fel majd a tárgyalások során, sokkal helyesebb azonban, ha az igazgató tanácsnak ebben a tekintetben szabad keze van. (Úgy van!) Nem tartaná célszerűnek, hogy a kongresszuson egyoldalú határozattal kössék meg kezét bármely irányban. (Helyeslés.) Megjegyzi azonban, hogy *Szigeti* indítványa nem új dolog. Legelőször a győri fiókszövetség vetette fel

ezt az ideát; bele is vették szerződésükbe, de előbb megkérdezték a központot, nincs-e valami kifogás ez ellen. A szövetség központja hozzájárult és ők ezen az alapon meg is kötötték a szerződést, sokkal előbb, mintsem a temesvári fiókszövetség egyáltalán gondolt volna erre a lehetőségre. Ez annak idején meg is jelent a hivatalos lapban.

Feleslegesnek tartja, hogy tovább feszegetse a részletkérdéseket, csak egyre akar még kitérni. A temesváriak felhozták, hogy egy orvos özvegye azért esett el a nyugdíjtól, mert a szerződés nem végleges. A pénztár azonban a leszerződött orvosoknak most csak a maga felelősségére fizethet nyugdíjellátást, mert a nyugdíjintézet egyáltalán nem létezik és nagyon kérdéses, hogy mit szól ehhez az állami munkásbiztosítási hivatal. Bizonyos azonban, hogyha olyan nagy nehézségekbe került a községi és körorvosok nyugdíjintézetének felállítása, dacára annak, hogy törvény rendelkezett ebben, akkor a pénztártisztviselői nyugdíjintézet nem létesülhet máról holnapra állami hozzájárulással. Az pedig bajosan képzelhető, hogy az Országos Pénztár maga létesítsen nyugdíjintézetet, amikor milliós deficitel küzd és csak a behajtáhatatlan járulékhátraléka nyolc millió koronára megy. De ha mégis létesítene ilyet, ez mindenestere olyan megterhelésével járna az orvosoknak, hogy abba bajosan mehetnének bele. A községi és körorvosokat figyelmezteti, hogy a nyugdíjszabályzat értelmében a pénztári nyugdíjra most már csak a különbözet erejéig lehet igényük, ami sok esetben egyenesen semmi. A pénztárorvosi nyugdíjintézet egyedül néhány városi orvosra nézve bírhat érdekekkel, de a pénztárorvosi kar 80 százalékára nézve semmi előnyt sem jelent. Amikor a városi orvosok anynyira siettek, hogy a szövetség intenciói ellenére leszerződjenek, akkor nem kívánhatják ennek fejében, hogy a szövetség már most e nyugdíjintézet érdekében valami nagyon exponálja magát. (Élénk helyeslés.)

Andor Endre miniszteri osztálytanácsos-bíró: A nyugdíjkérdés bizonyos félreértésekre és fölös izgalmakra adhat okot, azért e tekintetben némi felvilágosítással kíván szolgálni a kongresszusnak. A törvény értelmében az Országos Pénztár fel van hatalmazva, hogy összes alkalmazottjainak nyugdíjkérdését alapszabályai keretében rendezze. Speciál az orvosokról a törvény nem beszél. Már most az Országos Pénztárnak az a felfogása, hogy ott, ahol az alkalmazott orvos-rendszer van elfogadva közgyűlésileg és a hivatal által jóváhagyva, ott az orvosok is alkalmazottaknak tekintendők és nekik is nyugdíjat akar biztosítani a létesítendő nyugdíjintézményben. Ez a létesítendő nyugdíjintézmény az alapszabályok keretében valósítandó meg a törvény szerint. Az alapszabályok a törvény értelmében az állami hivatal jóváhagyása alá tartoznak. Habár az alapszabályokba ez az intézmény és ennek szabályzata célszerűségi okokból – mert ez nagy tanulmányt igényel – nem lett felvéve, az állami hivatal ragaszkodik ahhoz a felfogáshoz, és ennek leiratban is kifejezést adott, hogy a nyugdíjintézet alapszabályainak jóváhagyása az ő törvényes joga és kötelessége. Az Országos Pénztár ennek az ellenkezőjét vitatja. Ez egyik lényeges oka annak, hogy ez a kérdés még ma sem jutott dűlőre, de remélhető, hogy az egymásra utalt tényezők kölcsönös jóakarata és a miniszter erős szándéka mellett talán ez is hovahamarabb a békés megoldás útjára terelgetik. Akkor lesz majd megfontolás és rendelkezés tárgya, hogy a létesítendő nyugdíjintézetbe a pénztári orvosokat miként vonják be és milyen jogokat és kötelezettségeket szabjanak számukra.

Ma a tényleges helyzet az, hogy a nyugdíjintézetet a pénztár működésbe léptette ugyan, de joghatályosan nem létezik. A pénztár tisztán a saját felelősségére fizet azon orvosok özvegyeinek, akik leszerződtek. Hogy azután ennek mi lesz a konzekvenciája, erről ma tényleg nem nyilatkozhatik. A pénztár maga is elég óvatos, mert az özvegyek ellátását előlegképpen fizeti és kijelenti, hogy ha a végleges rendezés esetén másképpen történnék a szabályozás és kevesebb jutna az illetőknek, akkor nekik

semmiféle panaszkodni és keresni valójuk ezért nem lehet, viszont természetesen az esetleges többlet a későbbi időben javukra számíttatik.

Ügyvédjelöltek és a munkásbiztosítás. Az ügyvédjelöltek sorsa hivatásuk teljesítését gátló betegség esetén ép oly bizonytalan, mint a munkájukból élő bármely proletáré, s így érthető, hogy az ügyvédjelöltek egyesületei már régebben élénken foglalkoznak betegség esetére való biztosításnak problémájával. Az ügyvédjelöltek két egyesületének a temesvári Jogásznapon megtartott közgyűlésén is elsőrendű jelentőségű tárgyként szerepelt ez a kérdés. A megoldás tekintetében a vélemények megoszlottak. Egyik csoport az 1907 : XIX. t.-c.-nek az ügyvédjelöltekre való kiterjesztését, a másik csoport külön ügyvédjelölti segélypénztár felállítását óhajtja. Mindegyik megoldáshoz törvényhozási intézkedés kell, mert az önálló ügyvédjelölti segélypénztár sem volna létesíthető csupán önkéntesen, mert így az összes jelöltek részvétele s a jelöltet alkalmazó ügyvédek teherviselési részvétele nem volna biztosítható.

Nyugdíjazott pénztári alkalmazottak visszamenőleges nyugdíjjárulék fizetése. A munkásbiztosító pénztári alkalmazottak nyugdíjintézetének ügyeit ideiglenesen kezelő Országos Pénztár elhatározta, hogy nyug. állományba helyezett pénztári alkalmazottak részére megállapított nyugdíj előlegből mindenkor levonandók azok a járulékok, amelyek a nyugdíjintézetnek idejében való életbelépése esetén az 1907 július 1-e és 1911 jan. 1. közt az 1911 január 1-éig élvezett járandóságok után levonandók lettek volna, – vagyis a régi ker. betegsegélyző, ipartestületi, vállalati stb. pénztáraktól átvett végleges alkalmazottak nyugdíjjáruléka nyugdíjaztatás esetén 1907 július 1-étől kezdődőleg fizetendő. Az alapszabályszerűen így kiszámított járulékok a megállapítandó nyugdíjelőlegből ugyanannyi egymást közvetlenül követő hónapokra felosztott részletben vonandók le, ahány hónapon keresztül az fizetendő lett volna, ha szabályszerű kirovas esetén az illetékes pénztár azt minden hóban levonta volna. A fenti eljárást az Országos Pénztár kiterjeszti azokra az alkalmazottakra is, kik időközben nyugállományba helyezettek és nyugdíj előlegben részesülnek.

Kilépő pénztári alkalmazottak nyugdíjjáruléka.

A nyugdíjintézeti alapszabályok 7. §-a értelmében a kilépő tagoknak befizetett járulékok 80%-a fizetendő vissza. Minthogy a Curia 1912-ben egy ítéletében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a magánnyugdíjpénztárakba befizetett járulékok visszatartására vonatkozó nyugdíjalapszabályi kikötés végre nem hajtható, s a járulékok visszafizetendők, ezen ítélettől kezdve az Országos Pénztár az egész befizetett járulékokat visszatértette a kilépőkör. A budapesti kir. ítélőtábla Gr. 1027/1912. sz. ítéletében a Curia álláspontjával ellentétben viszont azt mondta ki, hogy a nyugdíjalap a szolgálatból való kilépés esetén, az esetben, ha az alapszabályok így rendelkeznek, semmit sem köteles a befizetett járulékokból visszafizetni. Az ellentétes döntések folytán az ügy a Curia jogegységi tanácsa elé került, mely 2. sz. polgári döntvényében úgy döntött, hogy a munkaadó érvényesen kikötheti, hogy alkalmazottja a szolgálatból való önkéntes kilépés esetén a nyugdíjjárulék címen befizetett összegekből mit sem követelhet vissza. Ezen döntvény folytán az O. P. ismét visszatért a

rigi gyakorlatra, s a 7. §. alkalmazásával a kilépő alkalmazottnak a járulék 80%-át téríti csak vissza.

Ingyen ügyvédi segélyre irányuló munkásbiztosítás. Az ingyen, szegényjogon vitt perekből menekülni akaró ügyvédek körében merült fel egy új, szociális biztosítási ágazat létesítésének az eszméje: az ingyen ügyvédi segélyre irányuló biztosításé. A német ügyvédség körében ugyanis nagy a panasz az alaptalan szegény-jogos perekből származó megterhelés miatt. Ezért különféle eszméket vetettek fel az alap nélküli szegény-jogos perek elkerülésére. Így azt, hogy az ingyenes ügyvédi segély megadását egy ügyvédekből álló bizottság döntse el. És természetesen helytelen volna, mert ezekben az ügyekben elsősorban éppen az ügyvédi kar van érdekelve az ingyen-munkával való megterhelés miatt. Egy másik eszme az, hogy a *szegényjog a munkásbiztosítás mintájára* szerveztessék. Akik ezt az eszmét pártfogolják, azt hangsúlyozzák, hogy az ügyvéd tevékenysége hasonló az orvoséhoz, akiktől pedig a munkásbiztosító pénztárhoz tartozó beteg gyógykezelését senki sem kívánja ingyen.

Tény az, hogy a betegség esetére való biztosítás is a *szegénységélyezésből* eredt, s az állami szegénységélyezést helyezte az érdekeltek anyagi hozzájárulásával egybekapcsolt önkormányzati alapra. Ennyiben tehát meg volna a parallelizmus az ingyenes orvosi segély és az ingyenes ügyvédi segélynek önkormányzati biztosítási alapon való szervezése között. De lényeges különbség a kettő között az, hogy míg a betegség esetére való munkásbiztosítás valóban a munkásság érdekében, a közegészségügyi szegénységélyezés silány támogatásánál hathatósabb, komoly támogatás céljából szerveztetett, az ingyenes ügyvédi segélyre való biztosítás, – amellet, hogy a per valóban nem oly általános munkás-csapás, mint a betegség – nem a munkások, hanem az ügyvédek érdekében volna csak szükséges. Éppen ezért nem is lesz belőle soha semmi, s az alaptalan szegény-jogos perek megszüntetésére más módokat fognak kitalálni. Az ingyen ügyvédi segély megszüntetése pedig csakis a községek, vagy legfeljebb az állam pénzén lenne helyesen szervezhető, ha erre egyáltalán komoly szükség mutatkoznék.

Bejelentési kötelezettség teljesítésének elmulasztása alapján a munkaadó az alkalmazottal szemben kártérítéssel nem tartozik. A m. kir. Curia 1912. december 30-án 5702/912. sz. ítéletével a következőket mondotta ki: „Az a körülmény, hogy a munkaadó az 1907. XIX. t.-c. rendelkezése szerint biztosítási kötelezettség alá eső valamely alkalmazottját a biztosításra be nem jelenti, az alkalmazott vagy ennek utódai részére a munkaadó irányában kárigényt egyáltalán nem létesít.” A Curia az ítéletet a T. 60. §-ára alapítja, mely szerint az alkalmazott bejelentés nélkül is biztosítva van, s így a bejelentés hiánya neki kárt nem okoz. Nézetünk szerint ez nem feltétlenül áll így minden esetben, mert lehetnek esetek, midőn a bejelentés elmulasztása az alkalmazott segélyezését kárt okozó módon késlelteti, mely esetben a kártérítési igény nem lesz elutasítható.

Felelős szerkesztő: Dr. LÁNCZI